

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ВОЛОСЮК МАРИНА ВАЛЕРІЇВНА

УДК 338.2

**ДЕРЖАВНА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВОГО
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ**

Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління національним господарством

Галузь знань 08 – економічні науки

РЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук

Тернопіль – 2024

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Західноукраїнському національному університеті Міністерства освіти і науки України.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор
Васильців Тарас Григорович,
ДУ «Інститут регіональних досліджень імені
М.І. Долішнього НАН України»,
завідувач відділу проблем соціально-
гуманітарного розвитку регіонів

доктор економічних наук, професор
Лайко Олександр Іванович,
ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних
досліджень НАН України»,
заступник директора з наукової роботи

доктор економічних наук, професор,
член-кореспондент НАН України
Пітюлич Михайло Михайлович,
ДВНЗ «Ужгородський національний
університет»,
професор кафедри фінансів і банківської
справи

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Питання державної регіональної політики є одними з найактуальніших у всьому світі. Більшість країн стикаються з проблемою нерівномірного регіонального розвитку, що призводить до соціальної напруги у суспільстві, міграції населення та інших негативних наслідків. Крім того, зміна клімату та посилення глобалізаційних процесів ставлять перед регіонами нові виклики, які потребують адаптації та розробки нових стратегічних пріоритетів. Світова академічна спільнота проводить активні дослідження та розробляє різноманітні концептуальні підходи до вирішення проблем регіонального розвитку.

На національному рівні «План відновлення України» та оновлена «Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027рр.» є основою для побудови нової, модернізованої та європейської України, оскільки обидва документи мають спільну мету - відновити зруйноване, розвинути економіку та покращити життя українців. План відновлення України, як масштабний документ, визначає загальні пріоритети для всієї країни, а Державна стратегія регіонального розвитку відіграє в цьому процесі ключову роль, оскільки саме на рівні регіонів та громад відбуватиметься безпосередня реалізація планів відновлення. Для України, яка перебуває в умовах правового режиму воєнного стану, саме державна регіональна політика стає основним інструментом збереження цілісності національної економіки та формування потенціалу для її подальшого розвитку та повоєнного відновлення.

Країни Європейського Союзу у 2021 році обрали шлях регіонального розвитку через нову Політику згуртованості. Європейський Союз має чітке усвідомлення, що саме розвиток місцевого потенціалу, залучення місцевої влади до реалізації політики згуртованості призведе до зменшення розриву між рівнями розвитку різних регіонів, покращення життя населення, підвищення конкурентоспроможності країн, зміцнення соціальної згуртованості та підвищення довіри до державних інституцій.

В Україні, що прагне до євроінтеграції, важливо створити сприятливі умови для гідного життя в децентралізованому, конкурентоспроможному суспільстві. Це має включати низку заходів щодо відновлення постраждалих від війни територій, забезпечення можливостей для повернення тих, хто виїхав, а також підтримку тих, хто повернувся з фронту. Країна повинна ефективно використовувати внутрішній потенціал своїх регіонів, а їх спеціалізація та тісна співпраця, як всередині України, так і з європейськими партнерами, сприятимуть прискоренню зростання та сталому розвитку в інтересах кожного громадянина.

Такий розвиток можна забезпечити лише завдяки виваженій державній регіональній політиці, яка поєднуватиме власне політику держави та політику регіонів в забезпеченні їх подальшого збалансованого розвитку. Це надскладне завдання, оскільки вимагає врахування багатьох факторів, а саме: 1) різноманітності регіонів, що визначають пріоритети їхнього розвитку; 2) конкуренції регіонів за обмежені державні ресурси, що ускладнює досягнення балансу інтересів; 3) зміни державних пріоритетів під впливом різних факторів, що вимагає постійного коригування регіональних стратегій; 4) відсутності детальної інформації щодо потенціалу регіонів, що ускладнює об'єктивну оцінку їхніх потреб; 5) недостатню координацію дій між різними рівнями влади, що призводить до розпорошення

ресурсів та неефективного використання коштів; б) застарілі інституційні механізми, що можуть перешкоджати ефективній реалізації державної регіональної політики. Оскільки рушійною силою збалансованого розвитку будь-якого регіону є місцева економіка, а її потенціал – це ключ до економічної стійкості та підвищення добробуту населення, то фокусом уваги державних регіональних політик країн світу є забезпечення розвитку місцевих економік, що є складним і багатограним процесом, який потребує комплексних досліджень та реальних пропозицій щодо механізмів, методів, інструментарію його забезпечення.

Україна, в правових умовах війни, плануванні повоєнного відновлення та одночасного євроінтеграційного руху, стикнулася з рядом нових викликів, які потребують модернізації державної регіональної політики в контексті забезпечення місцевого економічного розвитку. Міжнародне співтовариство має чітке усвідомлення, що саме українські регіони і громади - рушії стійкого розвитку та економічного зростання. Зважаючи на європейський підхід щодо принципів регіонального розвитку, місцеві та регіональні інститути відіграватимуть провідну роль у повоєнному відновленні України.

Загалом проблема регіонального та місцевого розвитку сьогодні є вкрай актуальною серед зарубіжних та вітчизняних вчених. Безпосередньо вивченням питань регіональної політики та розвитку присвячені наукові праці зарубіжних дослідників, серед яких: Н.В. Armstrong, D. Antonescu, B. Asheim, J. Bachtler, P. Balland, R. Boschma, R. Camagni, R. Capello, J.V. Dijk, M. Ferry, H. Folmer, R. Hall, A. Lagendijk, T. Vanthillo, H.W. Yeung, D. Yuill та інші. Серед українських науковців, які досліджують актуальні питання державної регіональної політики та розвитку, слід виділити: В. Адамик, С. Білу, А. Васіну, О. Бобровську, В. Борщевського, В. Воротіна, Н. Гавкалову, З. Герасимчук, М. Долішнього, О. Дудкіну, Я. Жаліла, І. Іртищеву, В. Кравців, В. Куйбіду, О. Лайка, А. Мельник, І. Сторонянську, А. Ткачука, Т. Уманець, С. Шульц та інших. Необхідність та специфіку розвитку муніципальних утворень досліджують у своїх працях: W. Bartlett, K. Birkhölzer, E.J. Blakely, R. Brol, C. Curtis, D. Fleszer, S. Garcia-Ayllon, Z. Hermansons, N.G. Leigh, A. Liu, F. Saito, J. Zaucha та інші. Наукові засади місцевого розвитку обґрунтували також вітчизняні вчені, серед яких: Н. Антонюк, О. Берданова, Я. Білоус, К. Бліщук, О. Бородіна, В. Брич, О. Васильєва, Н. Васильєва, Т. Васильців, Н. Гринчук, Н. Дацій, В. Жук, Ю. Іванов, О. Іванова, І. Ковтун, Н. Лисяк, В. Медвідь, А. Мокій, Г. Монастирський, М. Пітюлич, І. Прокопа, З. Сірик, М. Хвесик, М. Шкільняк.

Однак важливим є дослідити та переосмислити сучасну державну регіональну політику крізь призму місцевого економічного розвитку. Цьому приділено недостатньо уваги у наукових дослідженнях та відсутня концепція модернізації державної регіональної політики забезпечення місцевого економічного розвитку. Невирішеність зазначених теоретичних, методологічних та організаційних проблем зумовила вибір мети й основних завдань дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційна робота є складовою частиною науково-дослідної роботи Західноукраїнського національного університету за такими темами: «Механізм активізації бізнес-середовища як суб'єкта трансформації міст України на засадах

сталого розвитку та впровадження смарт-технологій» (державний реєстраційний номер 0119U101365), в якій автором обґрунтовано організаційно-наукові підходи до забезпечення сталого, інклюзивного та цифрового розвитку територій; «Розроблення програми підвищення ефективності управління розвитком територіальної громади в умовах сучасних загроз» (номер державної реєстрації 0122U200784), в якій автором ідентифіковано зарубіжний досвід забезпечення місцевого економічного розвитку та сформовано пропозиції щодо його адаптації в Україні.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретико-методологічних положень та розроблення науково-практичних рекомендацій щодо формування та реалізації державної регіональної політики забезпечення місцевого економічного розвитку.

Реалізація мети дослідження зумовила об'єктивну необхідність визначення і вирішення певного комплексу завдань, зокрема:

- окреслення теоретичних засад та з'ясування суті місцевого економічного розвитку як об'єкту управлінського впливу;
- узагальнення концепцій забезпечення місцевого економічного розвитку, їх доповнення та розширення з точки зору інституційного підходу;
- закладення теоретико-методологічних засад механізму забезпечення місцевого економічного розвитку з метою поглиблення наукової бази управління розвитком територій;
- проведення теоретико-методологічного та інституційного аналізу системної генези державної регіональної політики;
- дослідження підходів до управління економічним розвитком територій для створення підґрунтя формування механізму управління місцевим економічним розвитком в умовах післявоєнної відбудови в Україні;
- ідентифікація передумов формування, напрямів та завдань державної регіональної політики України для виокремлення основних проблем і викликів;
- проведення аналізу тенденцій та чинників місцевого економічного розвитку для виявлення спроможності територіальних громад до нього та підготовки пропозицій і рекомендацій посадовим особам;
- ідентифікація протиріч і дисбалансів управління розвитком територій для переосмислення державної регіональної політики;
- проведення аналізу ефективності державної регіональної політики забезпечення місцевого економічного розвитку для прогнозування регіонального розвитку внаслідок впливу економічних, соціальних та екологічних факторів;
- розробка концептуальної моделі сучасної державної регіональної політики забезпечення місцевого економічного розвитку;
- побудова механізму управління місцевим економічним розвитком в умовах післявоєнної відбудови в Україні;
- розробка механізму координації діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з точки зору стратегічного підходу;
- формування рекомендацій щодо технологій стимулювання місцевого економічного розвитку в контексті державної регіональної політики України;

- побудова механізму забезпечення економічного розвитку приморських територій України з метою їх економічного оздоровлення;
- надання пропозицій щодо забезпечення соціального розвитку територій через систему економічних інструментів.

Об'єктом дослідження є процес формування та реалізації державної регіональної політики.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні й прикладні засади забезпечення місцевого економічного розвитку за допомогою інструментарію державної регіональної політики як складової економічної політики держави та власне політики регіонів.

Методи дослідження. Для досягнення визначеної мети у дисертаційній роботі використано: системний, інституційний, структурний підходи для обґрунтування місця державної регіональної політики в економічній політиці держави, виокремлення її основних підсистем та механізму реалізації в сучасних умовах, розробки концептуальних основ забезпечення місцевого економічного розвитку; широкий спектр загальнонаукових та конкретних методів дослідження.

Зокрема, в процесі дослідження використано: загальнологічні методи (аналізу, синтезу, дедукції, індукції, аналогії, моделювання, абстрагування та узагальнення) для обґрунтування та поглиблення наукового базису дослідження; групування – для виокремлення груп методологічних підходів та методів забезпечення місцевого економічного розвитку; структурний аналіз - для обґрунтування інструментарію управління економічним розвитком територій, ідентифікації протиріч та дисбалансів, що перешкоджають формуванню ефективної системи інституційного забезпечення управління розвитком територій; ретроспективний аналіз – для ідентифікації передумов формування, напрямів та завдань державної регіональної політики України; нормативний аналіз – для моніторингу чинного законодавства України та Європейського Союзу в галузі регіональної політики; факторний аналіз – для вивчення тенденцій та чинників місцевого економічного розвитку на прикладі територіальних громад Миколаївської області України; авторський контекстно-системний аналіз – для вимірювання спроможності до забезпечення місцевого економічного розвитку в громадах Миколаївської області та їхнього оцінювання за наведеними критеріями; кореляційно-регресивний аналіз, методи статистичного прогнозування та машинного навчання – для моделювання впливу факторів на розвиток Миколаївської області; контент-аналіз – для оцінювання процесів диверсифікації регіонального розвитку та рейтингування територій.

Інформаційну основу дослідження становлять праці вітчизняних та зарубіжних науковців з проблематики формування та реалізації державної регіональної політики і забезпечення місцевого економічного розвитку; вітчизняні та міжнародні нормативно-правові акти, що регламентують реалізацію державної регіональної політики; матеріали Міністерства економіки України, Міністерства розвитку громад та територій України; інформація Державної служби статистики України, Головного управління статистики в Миколаївській області, органів місцевого самоврядування Миколаївської області; аналітичні та інформаційні видання професійних організацій; Інтернет-ресурси.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних підходів та розробленні науково-практичних рекомендацій щодо формування та реалізації державної регіональної політики забезпечення місцевого економічного розвитку. Так, у дисертації:

вперше:

розроблено концептуальну модель сучасної державної регіональної політики забезпечення місцевого економічного розвитку, що ґрунтується на принципах економічної диверсифікації, інституційно-інноваційному механізмі управління розвитком територій, контекстно-системному та територіальному підходах до забезпечення місцевого економічного розвитку та інституційній структурі, що забезпечує внутрішню цілісність моделі сучасної державної регіональної політики. Реалізація цієї моделі дасть змогу імплементувати вітчизняну регіональну політику у політику згуртованості ЄС та забезпечити повоєнне відновлення українських територіальних громад та їх подальший сталий розвиток;

сформовано методологічний підхід до дослідження механізму забезпечення місцевого економічного розвитку, що дозволяє оцінювати результативність державної регіональної політики з використанням розробленої системи індикаторів та комплексно моніторити місцеву економічну діяльність. Контекстно-системний підхід у поєднанні з іншими базовими та модернізованими підходами допоможе аналізувати будь-яку ситуацію в межах окремо взятої системи (територіальної громади), виявляти проблеми та напрацьовувати механізм їх вирішення.

удосконалено:

науковий базис дослідження щодо визначень «місцевий економічний розвиток», «забезпечення місцевого економічного розвитку», що дало змогу встановити сутнісні дефініції дослідження. Зокрема, місцевий економічний розвиток, на відміну від існуючих підходів, запропоновано розглядати як об'єкт управлінського впливу, що є процесом кількісних та якісних змін на рівні територіальної громади, що забезпечується державною регіональною політикою і реалізується системою місцевого самоврядування з метою досягнення належного рівня добробуту населення та забезпечення економічної безпеки територіальної громади. Забезпечення місцевого економічного розвитку розглядається нами як система публічно-управлінських дій, заходів і рішень, що спрямовані на створення умов для зростання локальної економічної активності та задоволення місцевих інтересів;

структуру інституційного забезпечення місцевого економічного розвитку в умовах післявоєнної відбудови України шляхом запровадження інституційно-інноваційного механізму, що дасть змогу заповнити інституційні прогалини та вирівняти інституційні дисбаланси, оскільки елементи інституційно-інноваційного механізму управління містять функціональне навантаження, що спонукає органи влади до певних дій в процесі його застосування, а також новий управлінський підхід - виконання ролей інститутами різних ієрархічних рівнів, що залучають їх до ефективної реалізації державної регіональної політики забезпечення місцевого економічного розвитку. Ці ролі вказують на цінності, відносини, правила, традиції, практики, окремі ініціативи забезпечення місцевого економічного розвитку;

механізм координації діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування на основі стратегічного підходу, де у центр прийняття рішень поставлений місцевий економічний розвиток, який є об'єктом координації, а архітектура управління стратегіями розвитку територій спирається на координаційні зв'язки у процесі забезпечення місцевого економічного розвитку: підсилення, сумісність, конективність та зворотній зв'язок;

функціональні механізми управління економічним розвитком територій шляхом розробки механізму забезпечення економічного розвитку приморських територій, що передбачає його модернізацію через оновлення цілей розвитку, створення та підтримку екосистеми місцевих суб'єктів «блакитної» економіки, раціональне використання місцевих активів приморських територій, впровадження стратегічних та тактичних інструментів економічного розвитку задля економічного оздоровлення приморських територій України.

набули подальшого розвитку:

науковий базис дослідження щодо приморських регіонів України як об'єктів державної регіональної політики. Увага акцентується на економічно-господарському підході до управління економічним розвитком приморської території через зосередження всіх галузей морегосподарської діяльності, які розглядаються для розвитку прибережної зони в цілому;

організаційно-наукові засади використання інструментарію управління економічним розвитком територій шляхом наступних напрямів реалізації нової регіональної політики України у повоєнний період: формування системи доброго врядування регіональним та місцевим розвитком; стратегування соціально-економічного розвитку громад та територій; забезпечення місцевого економічного розвитку з урахуванням функціональних типів територій; посилення інституційної спроможності регіонального та місцевого рівнів задля ефективного впровадження державної регіональної політики; безпековий пріоритет у відновленні та розвитку територій;

прогнозування регіонального розвитку на основі визначення впливу на нього ряду економічних, соціальних та екологічних факторів, що ще раз підтверджує, що управління розвитком територій має ґрунтуватися на принципах сталості. Причому вплив трьох груп факторів може відрізнитися в різних регіонах за силою та напрямком впливу, а також за конкретними факторами впливу;

інструментарій сучасної державної регіональної політики шляхом використання запропонованих технологій стимулювання місцевого економічного розвитку: створення сприятливого інноваційного клімату у місцевому контексті; залучення різноманітних інвестицій з урахуванням як потреб і можливостей інвесторів, так і потреб, цінностей та місцевих активів громади; підтримка малого та середнього інноваційного бізнесу у міських територіальних громадах; співпраця органів влади з науковими установами та університетами; smart-спеціалізація як стратегічний підхід до місцевого економічного розвитку;

організаційно-наукові підходи до забезпечення належного рівня добробуту населення, покращення соціального благополуччя мешканців місцевих громад шляхом використання запропонованих рекомендацій впровадження системи

економічних інструментів підтримки соціального розвитку територій з використанням інструментів монетарної, інвестиційної політики, державного і місцевого програмування; соціального партнерства та соціального підприємництва.

Практичне і загальнонаукове значення отриманих результатів полягає у тому, що вони апробовані та доведені до рівня конкретних методичних і практичних рекомендацій. Зокрема, напрацювання щодо здійснення моніторингу місцевого економічного розвитку територіальних громад Миколаївської області та аналізу ефективності державної регіональної політики при подальшому коригуванні Стратегії розвитку Миколаївської області на період до 2027 року включно, впроваджені в роботу Департаменту економічного розвитку та регіональної політики Миколаївської обласної військової адміністрації (довідка № 162/1-01.01-19 від 03.06.2024р.); пропозиції щодо розробки проекту Стратегії відновлення та розвитку, формування структури та змістовного наповнення стратегічного плану, проведення соціально-економічного аналізу, ідентифікації ключових проблем громади, формування стратегічних та операційних цілей, розробки Плану заходів впроваджені під час розроблення, обговорення та затвердження Стратегії відновлення та розвитку Воскресенської селищної територіальної громади Миколаївської області (акт про впровадження № 1073/02-54 від 05.06.2023р.); пропозиції щодо формування структури та змістовного наповнення стратегічного плану, проведення соціально-економічного аналізу, налагодження партнерських відносин між представниками бізнес-сектору, громади та місцевою владою, формування стратегічних та операційних цілей, впроваджені під час розроблення, обговорення та затвердження Стратегії відновлення та розвитку Первомайської селищної територіальної громади Миколаївської області (акт про впровадження № 662/02-10 від 28.11.2023р.); пропозиції щодо формування структури та змістовного наповнення стратегічного плану, проведення соціально-економічного аналізу, формування стратегічних та операційних цілей, пошуку джерел наповнення місцевого бюджету і підвищення фінансової спроможності громади, впроваджені під час розроблення, обговорення та затвердження Стратегії відновлення та розвитку Костянтинівської сільської територіальної громади Миколаївської області (акт про впровадження № 397 від 19.12.2023р.); пропозиції щодо формування структури та змістовного наповнення стратегічного плану, проведення соціально-економічного аналізу, формування Молодіжної ради як консультативно-дорадчого органу при селищній раді, розробки стратегічних та операційних цілей, що сприятимуть місцевому економічному розвитку, впроваджені під час розроблення, обговорення та затвердження Стратегії відновлення та розвитку Єланецької селищної територіальної громади Миколаївської області (акт про впровадження № 1487/12-22 від 21.12.2023р.); пропозиції щодо формування структури та змістовного наповнення стратегічного плану, проведення соціально-економічного аналізу, ідентифікації ключових проблем, вивчення потреб бенефіціарів, формування стратегічних, оперативних цілей та завдань розвитку, впроваджені під час розроблення, обговорення та затвердження Стратегії відновлення та розвитку Степівської сільської територіальної громади Миколаївської області (акт про впровадження № 181/02-15 від 08.02.2024р.); пропозиції щодо формування структури та змістовного наповнення стратегічного плану, проведення

соціально-економічного аналізу, ідентифікації ключових проблем, вивчення потреб бенефіціарів, формування стратегічних, оперативних цілей та технічних завдань, впроваджені під час розроблення, обговорення та затвердження Стратегії відновлення та розвитку Новоодеської міської територіальної громади Миколаївської області (акт про впровадження № 107 від 20.02.2024р.); пропозиції щодо формування структури та змістовного наповнення стратегічного плану, проведення соціально-економічного аналізу, вивчення потреб бенефіціарів, формування стратегічних, оперативних цілей та завдань розвитку, впроваджені під час розроблення, обговорення та затвердження Стратегії відновлення та розвитку Горохівської сільської територіальної громади Миколаївської області (акт про впровадження № 261/01-02-29/24 від 18.03.2024р.); пропозиції щодо формування структури та змістовного наповнення стратегічного плану, проведення соціально-економічного аналізу, формування стратегічних та операційних цілей, пошуку джерел наповнення місцевого бюджету і підвищення фінансової спроможності громади, впроваджені під час розроблення, обговорення та затвердження Стратегії відновлення та розвитку Чорноморської сільської територіальної громади Миколаївської області (акт про впровадження № 159/04.03 від 27.03.2024р.); напрацювання щодо структури та змістовного наповнення концепції Миколаївського індустріального парку для місцевого економічного розвитку, формування місії та завдань індустріального парку, опитування мешканців м. Миколаєва та представників бізнесу з метою залучення громадськості до формування концепції, впроваджені під час розроблення, обговорення та затвердження концепції Миколаївського індустріального парку Експертно-громадською радою виконкому Миколаївської міської ради (акт про впровадження № ЕГР/2024-010 від 28.02.2024р.); результати дисертаційної роботи впровадженні в систему підготовки та підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб органів місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад Миколаївського регіонального центру підвищення кваліфікації при розробці та реалізації загальних професійних (сертифікатних) програм, загальних короткострокових програм, спеціальної програми підвищення кваліфікації, при укладанні та виданні посібника «Інвестиції як інструмент місцевого економічного розвитку» для депутатів місцевих рад, представників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, активних громадян міст, селищ, сіл, об'єднаних територіальних громад (акт про впровадження № 129/01-14/2024 від 20.05.2024р.); результати дисертаційної роботи впровадженні в систему професійного навчання державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад у Запорізькому регіональному центрі підвищення кваліфікації при розробці та реалізації модулів загальних професійних (сертифікатних) програм, загальних короткострокових програм підвищення кваліфікації, при розробці та запровадженні у навчальну діяльність Центру посібника «Аналіз державної політики. Практика підготовки аналітичних документів» (довідка № 105/03-19 від 22.05.2024р.). Основні положення та отримані результати дисертаційного дослідження впроваджено у навчальний процес Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (довідка № 66-02/2360 від 21.06.2024р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є результатом самостійної наукової роботи здобувача, в якій викладено авторський підхід до формування та реалізації державної регіональної політики забезпечення місцевого економічного розвитку. Автором особисто розроблено наукові положення, висновки та пропозиції, що виносяться на захист. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використано лише ті ідеї й положення, які належать дисертанту. Внесок автора у публікаціях, підготовлених у співавторстві, визначено окремо у списку праць.

Апробація результатів дослідження. Основні положення й результати дисертації доповідалися, обговорювалися та отримали схвальні відгуки на 20 науково-практичних конференціях: VI Всеукраїнській науково-практичній конференції «Економічні проблеми розвитку промисловості регіону» (м. Первомайськ, 2014р.); III Міжнародній науково-практичній конференції «Економічний розвиток: теорія, методологія, управління» (Будапешт-Прага-Київ, 2015р.); Всеукраїнських економічних читань з міжнародною участю «Україна – морська держава: стратегія реалізації економічного потенціалу» (м. Миколаїв, 2018р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Управління системою економічної безпеки: від теорії до практики» (м. Львів, 2019р.); VI Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні тенденції розвитку світової економіки: нові виклики та проблеми» (м. Одеса, 2019р.); Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми менеджменту та публічного управління в умовах інноваційного розвитку економіки» (м. Тернопіль, 2020р.); VII Всеукраїнській науково-практичній конференції «Економічна безпека держави та суб'єктів підприємницької діяльності в Україні: проблеми та шляхи вирішення» (м. Львів, 2020р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції, присвяченій 100-річчю Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (м. Первомайськ, 2020р.); XI Міжнародній науково-технічній конференції «Інновації в суднобудуванні та океанотехніці» (м. Миколаїв, 2020р.); Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Інноваційні рішення в економіці, бізнесі, суспільних комунікаціях та міжнародних відносинах» (м. Дніпро, 2021р.); XI Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми теорії та практики менеджменту» (м. Одеса, 2022р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми менеджменту та публічного управління в умовах війни та післявоєнної відбудови України» (м. Тернопіль, 2022р.); II Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти» (м. Миколаїв-с. Коблеве, 2022р.); IV Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Формування ефективної системи управління та публічного адміністрування в умовах транзитивної економіки» (м. Харків, 2022р.); IV Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми менеджменту та публічного управління в умовах сучасних викликів» (м. Тернопіль, 2023р.); Науково-практичній конференції за міжнародною участю «Забезпечення стійкості, ревіталізації та розвитку територій і громад в Україні» (м. Дніпро, 2023р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Проблеми управління економічним потенціалом регіонів» (м. Запоріжжя, 2023р.); Всеукраїнських наукових економічних

читаннях «Актуальні вектори відновлювальної трансформації економіки України» (м. Миколаїв, 2023р.); V Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми менеджменту та публічного управління в умовах сучасних викликів» (м. Тернопіль, 2024р.); VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Менеджмент XXI століття: глобалізаційні виклики» (Полтава, 2024р.).

Публікації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження викладено у 50 наукових публікаціях, з них: 28 публікацій, в яких відображено основні наукові результати, в тому числі 2 монографії у співавторстві (4 розділи монографій підготовлено одноосібно і 3 – у співавторстві); 3 статті у наукових періодичних виданнях, які включені до наукометричних баз Scopus (2 статті у виданні з квантилем Q3-Q4) та Web of Science Core Collection (1 стаття); 23 статті у наукових виданнях, що включені до переліку наукових фахових видань України, 22 наукові публікації, у т.ч. 1 посібник, які додатково відображають наукові результати дисертації. Загальний обсяг опублікованих праць становить 24,09 друк. арк., особисто автору належить 17,06 друк. арк., серед них: наукових праць, в яких розкрито основні результати наукових досліджень за темою дисертації, – 13,91 друк. арк.; наукових праць, що додатково відображають наукові результати дисертації, – 3,15 друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний текст дисертації становить 416 сторінок друкованого тексту. Загальний обсяг роботи складає 554 сторінки друкованого тексту. Наукова праця містить 61 таблицю (з них 25 таблиць розміщено на окремих сторінках), 64 рисунки (з них 15 рисунків розміщено на окремих сторінках) та 4 додатки на 40 сторінках. Список використаних джерел налічує 533 найменувань і охоплює 62 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі «**Теоретико-методологічні засади дослідження механізму забезпечення місцевого економічного розвитку**» окреслено теоретичні засади та з'ясовано суть місцевого економічного розвитку як об'єкту управлінського впливу, узагальнено концепції забезпечення місцевого економічного розвитку, їх доповнено та розширено з точки зору інституційного підходу, а також закладено теоретико-методологічні засади механізму забезпечення місцевого економічного розвитку з метою поглиблення наукової бази управління розвитком територій.

Теорія місцевого економічного розвитку є мультидисциплінарним продуктом численних теорій, отриманих з регіональної економіки, планування, управління ресурсами та економічної географії. Крім того, місцевий економічний розвиток – це складне поєднання теоретичних концепцій та накопиченого досвіду практичної діяльності. В контексті вдосконалення теоретичних засад запропоновано розглядати місцевий економічний розвиток як процес кількісних та якісних змін на рівні територіальної громади, що забезпечується державною регіональною політикою і реалізується системою місцевого самоврядування з метою досягнення належного рівня добробуту населення та забезпечення економічної безпеки територіальної громади. Причому економіка в «місцевому економічному розвитку», як об'єкт управління, підкреслює важливість виявлення та використання місцевих

ресурсів та можливостей для створення й розширення бізнесу, підтримки підприємницьких ініціатив, полегшення доступу до ринків та створення клімату, сприятливого для інвестицій та ділової активності.

Аналіз множини наукових концепцій забезпечення місцевого економічного розвитку дав змогу поділити їх на три напрями: 1) забезпечення розвитку сільських територій; 2) економічний розвиток міст (агломерацій); 3) просторовий (територіальний) розвиток. При доповненні і розширенні концепцій забезпечення місцевого економічного розвитку у роботі запропоновано дефініцію з точки зору інституційного підходу. Забезпечення місцевого економічного розвитку розглядається нами як система публічно-управлінських дій, заходів і рішень, що спрямовані на створення умов для зростання локальної економічної активності та задоволення місцевих інтересів. Наголошено, що етапами забезпечення місцевого економічного розвитку є: 1) визначення цілей і завдань та показників ефективності на основі національних пріоритетів; 2) розробка загальнорегіональних концепцій (уявлень), що використовуються для моделювання масштабу різних комбінацій інструментів державної політики щодо регіонального розвитку; 3) планування (моделювання) цього процесу в громадах з вибором індивідуальних інструментів місцевого економічного розвитку.

З метою поглиблення наукової бази управління розвитком територій, проведено групування існуючих методологічних підходів, за результатами якого виокремлено базові (гіпотетико-дедуктивний, історичний, діалектичний, соціологічний, системний, інституційний, порівняльний, статистичний, прогностичний, структурно-функціональний, ситуаційний) та модернізовані (програмно-цільовий, синергетичний, ресурсний, управлінсько-логістичний, комплексний, когерентний) методологічні підходи. З метою комплексного дослідження місцевої економічної діяльності та діяльності системи публічного управління на рівні конкретних характеристик, запропоновано авторську методологію дослідження механізму забезпечення місцевого економічного розвитку – контекстно-системний методологічний підхід (табл. 1).

Таблиця 1

Авторська методологія дослідження забезпечення місцевого економічного розвитку

Методологія	Методи	Індикатори оцінювання	Завдання дослідження
Контекстно-системний підхід	I - Визначення конкретних характеристик місцевого економічного розвитку II – Оцінка спроможності до забезпечення місцевого економічного розвитку	1) аналіз тенденцій та чинників місцевого економічного розвитку за «жорсткими» характеристиками; 2) аналіз тенденцій та чинників місцевого економічного розвитку за «м'якими» характеристиками; 3) аналіз тенденцій та чинників місцевого економічного розвитку за регулятивними характеристиками; 4) урахування безпекового фактору на територіях; 5) рейтингова оцінка спроможності до забезпечення місцевого економічного розвитку	Обидва методи в дослідженні можуть відігравати важливу роль у наданні інформації особам, які приймають рішення в управлінні політикою місцевого економічного розвитку

Контекстно-системний підхід дозволяє комплексно оцінити будь-яку виробничо-господарську діяльність і діяльність системи управління на рівні конкретних характеристик: 1) екстрактивних (використання ресурсів для розвитку); 2) регулятивних (організації та механізми, що здійснюють забезпечення економічного розвитку); 3) дистрибутивних (розподіл статусних позицій та матеріальних благ); 4) атрибутивних (оцінка впливу програм на зміни в місцевому розвитку). Це допоможе аналізувати будь-яку ситуацію в межах окремо взятої громади як системи, виявити характер проблем входу, процесу і виходу. Місцевий зміст в економічному розвитку створює багато викликів для державної регіональної політики, оскільки це передбачає розробку відповідних нормативних актів і рамок, а застосування контекстно-системного підходу дозволяє найкращим чином організувати процес ухвалення рішень на всіх рівнях в системі управління.

У другому розділі «**Методологія та інституційне забезпечення державної регіональної політики**» проведено теоретико-методологічний та інституційний аналіз системної генези державної регіональної політики, досліджено підходи до управління економічним розвитком територій для створення підґрунтя формування механізму управління місцевим економічним розвитком в умовах післявоєнної відбудови в Україні та ідентифіковано передумови формування, напрямів та завдань державної регіональної політики України для виокремлення основних проблем і викликів.

В ході аналізу генези державної регіональної політики шляхом використання теоретико-методологічного підходу та його методів ретроспективної систематизації наукових концепцій, виявлено процес розвитку від «старої» парадигми регіональної політики до «нової» парадигми з перспективним підходом до управління регіональним розвитком, яка в сучасних умовах дозволяє більш ефективно використовувати потенціал регіонів та підвищити їхню конкурентоспроможність. Однак, для успішної реалізації цієї концепції необхідно враховувати специфіку кожного регіону та забезпечувати тісну співпрацю між усіма зацікавленими сторонами. «Нова» (сучасна) парадигма регіональної політики має місцевий науковий підхід (контекстно-залежний).

З точки зору інституційного підходу, виявлено, що забезпечення державної регіональної політики у європейських країнах розпочалося ще за часів ранньої історії Європейського Союзу (1957р.) і до сьогодні пройшло наступні етапи реалізації: «оперативна регіональна політика» (1957-1987); «нова політика: одночасно «європейська» та «регіональна» (1988-1993); консолідуюча модель регіональної політики (1994-1999); регіональна політика для розширеного ЄС (2000-2006); поєднання регіональної та галузевої (секторальної) політики (2007-2013); переконсолідація регіональної політики (2014-2020); нова політика згуртованості (2021-т.ч.). Нова політика згуртованості широко обговорюється у наукових колах, а контекст її реалізації та оцінювання є предметом суперечок, оскільки сучасні наукові дискусії характеризують її як європейську, розпливчасту, слабо виражену, багатовимірну та важку для впровадження та вимірювання. Політика згуртованості Європейського Союзу дотримується зазначеного місцевого прояву. Новим управлінським підходом у політиці згуртованості ЄС є розвиток місцевого потенціалу

та співпраця з партнерами, тобто залучення місцевої влади до реалізації політики згуртованості.

Поняття «державна регіональна політика» у вітчизняному науковому середовищі є однією з ключових наукових категорій і сьогодні залишається предметом дискусій через наявність фактично двох підходів до розуміння сутності цієї категорії. Тобто мова йде не про єдину концепцію. З одного боку, державна регіональна політика розуміється як інструмент досягнення цілей держави щодо регіонального розвитку або як політична мета, а з іншого боку, це реалізація наданих регіонам прав та повноважень, спрямованих на вирівнювання регіональних соціально-економічних диспропорцій шляхом певного методичного та методологічного інструментарію.

Для створення підґрунтя формування механізму управління місцевим економічним розвитком в умовах післявоєнної відбудови в Україні, систематизовано основні наукові підходи до управління економічним розвитком територій, якими є: 1) інституційний, 2) кластерний, 3) ресурсний підходи. Причому кожний з підходів управління вимагає активної державної регіональної політики, яка забезпечуватиме планування, організацію, мотивацію та контроль з метою забезпечення місцевого економічного розвитку. Вважаємо, що управління економічним розвитком територій є складовою економічного управління територіями і означає систематизований процес впливу на формування та досягнення стратегічних економічних цілей шляхом забезпечення сприятливих змін.

У процесі ідентифікації передумов формування, напрямів та завдань державної регіональної політики України виокремлено основні проблеми і виклики, які впливають на формування сучасної державної регіональної політики. В умовах сучасних викликів фокус державної регіональної політики України зміщується на: формування системи доброго врядування регіональним та місцевим розвитком; стратегування соціально-економічного розвитку громад та територій; забезпечення місцевого економічного розвитку з урахуванням функціональних типів територій; посилення інституційної спроможності регіонального та місцевого рівнів задля ефективного впровадження державної регіональної політики; безпековий пріоритет у відновленні та розвитку територій (рис. 1).

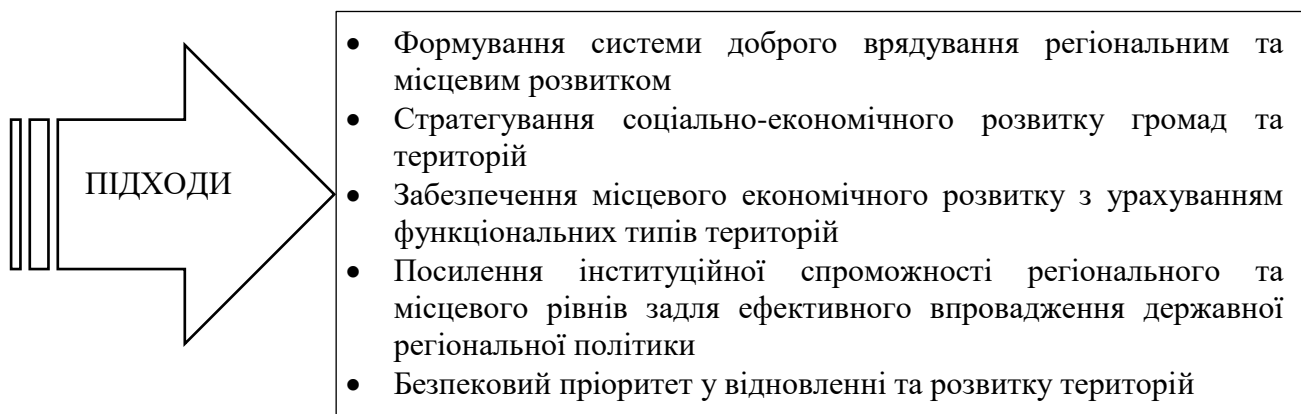

Рис. 1. Цільові пріоритети нової державної регіональної політики України у повоєнний період

Оскільки державна регіональна політика, як напрям державної діяльності, визначає загальний вектор управління економічним розвитком територій, як процесу прийняття рішень та дій, то територіальний економічний розвиток, у свою чергу, визначається конкретними діями, спрямованими на реалізацію цієї політики.

У третьому розділі «Характеристика механізму забезпечення місцевого економічного розвитку в системі державної регіональної політики» проведено аналіз тенденцій та чинників місцевого економічного розвитку для виявлення спроможності територіальних громад до нього та підготовки пропозицій і рекомендацій посадовим особам, ідентифіковано протиріччя і дисбаланси управління розвитком територій для переосмислення державної регіональної політики та проведено аналіз ефективності державної регіональної політики забезпечення місцевого економічного розвитку для прогнозування регіонального розвитку внаслідок впливу економічних, соціальних та екологічних факторів.

В результаті аналізу тенденцій та чинників місцевого економічного розвитку на прикладі 52 територіальних громад Миколаївської області України, з використанням авторської методології контекстно-системного підходу (на основі оцінювання екстрактивних та регулятивних характеристик територіальних громад регіону, рейтингового дослідження «жорстких» та «м'яких» характеристик забезпечення місцевого економічного розвитку серед міських, селищних та сільських громад та стану безпеки мешканців в територіальних громадах), визначено критерії оцінювання кожної місцевої характеристики для вимірювання спроможності до місцевого економічного розвитку в громадах області (табл. 2). Відповідно до зазначених 15 характеристик та їхнього оцінювання за наведеними критеріями за 4-бальною шкалою, сформовано рейтинг територіальних громад області за спроможністю до місцевого економічного розвитку (на прикладі територіальних громад Миколаївської області) – «найкраща» (якщо сума набраних балів складає 35-45), «дуже добра» (25-34 бали), «посередня» (15-24 бали), «слабка» (0-14 балів). Окрім органів місцевого самоврядування, представників місцевого бізнес-сектору та громадськості, такий аналіз може бути рекомендований регіональним суб'єктам та стейкхолдерам для ухвалення відповідного рішення щодо регіональної політики та подальшого впровадження її через модернізацію системи програмно-планових документів регіону.

Таблиця 2

Авторська методика визначення критеріїв оцінювання місцевих характеристик для вимірювання спроможності до місцевого економічного розвитку в громадах

Характеристика	Критерії оцінювання			
	3б	2б	1б	0б
Щільність населення	> 1000 осіб / км ²	500-1000 осіб / км ²	200-500 осіб / км ²	до 200 осіб / км ²
Забезпеченість природними ресурсами	висока	середня	низька	інформація відсутня
Площа території	> 1000 км ²	500-1000 км ²	200-500 км ²	до 200 км ²
Доходи місцевого бюджету на 1 мешканця	> 20000 грн. на рік	10000-20000 грн. на рік	5000-10000 грн. на рік	< 5000 грн. на рік
Дотаційність громад	перерахування реверсних платежів	не отримували дотацій та не перераховували реверсні платежі	до 40% від загальних доходів місцевих бюджетів	> 40% від загальних доходів місцевих бюджетів

Характеристика	Критерії оцінювання			
	3б	2б	1б	0б
Індекс податкоспроможності	> 2	0,9-2	0,3-0,9	< 0,3
Видатки місцевого бюджету на 1 мешканця	> 20000 грн. на рік	10000-20000 грн. на рік	5000-10000 грн. на рік	< 5000 грн. на рік
Видатки на утримання апарату управління з розрахунку на 1 мешканця	до 1000 грн. на рік	1000-2000 грн. на рік	2000-3000 грн. на рік	> 3000 грн. на рік
Питома вага заробітної плати у видатках загального фонду бюджету, %	0-25%	25-50%	50-75%	> 75%
Капітальні видатки з розрахунку на 1 мешканця	> 10000 грн. на рік	5000-10000 грн. на рік	1000-5000 грн. на рік	< 1000 грн. на рік
Видатки на ЖКГ з розрахунку на 1 мешканця	> 5000 грн. на рік	2500-5000 грн. на рік	1000-2500 грн. на рік	< 1000 грн. на рік
Видатки на культуру, фізкультуру, спорт на 1 мешканця	> 1500 грн. на рік	1000-1500 грн. на рік	500-1000 грн. на рік	< 500 грн. на рік
Планування та програмування забезпечення місцевого економічного розвитку	75-100% наявності стратегій, планів, програм	50-75% наявності стратегій, планів, програм	25-50% наявності стратегій, планів, програм	до 25% наявності стратегій, планів, програм
Наявність агенцій місцевого розвитку	є в наявності	-	-	немає в наявності
Безпеківі обмеження	Тилова громада	Громада належить до територій можливих бойових дій	Громада належить до територій на яких ведуться бойові дії	Громада належить до територій активних бойових дій

З метою переосмислення державної регіональної політики в напрямку місцевого економічного розвитку, за якого можливе забезпечення основи для заповнення інституційних прогалів, вирівнювання дисбалансів, встановлення пріоритетів та розширення масштабів на різні типи українських громад та територій, ідентифіковано протиріччя та дисбаланси, що перешкоджають формуванню ефективної системи інституційного забезпечення управління розвитком територій, а саме: 1) на вищому інституційному рівні не сформована владна вертикаль; 2) не сформована платформа управління для стимулювання співробітництва територіальних громад; 3) відсутня повноцінна система моніторингу впливів реформ, що відбуваються з 2014 року; 4) агенції регіонального розвитку не стали активними учасниками цього процесу на місцях; 5) недостатня увага з боку органів державної, регіональної влади, органів місцевого самоврядування приділяється економічній безпеці.

В ході аналізу ефективності державної регіональної політики забезпечення місцевого економічного розвитку на основі методики статистичного прогнозування

(використання кореляційного та регресійного аналізу, дослідження мультиколінеарності, методу найменших квадратів, побудови лінійних та нелінійних однофакторних моделей), методики машинного навчання (k-найближчих сусідів та методу дерева рішень), виявлено вплив на розвиток Миколаївської області (а саме на величину ВРП у розрахунку на 1 особу, яка не тільки відображає ступінь соціально-економічного розвитку регіону, а й має прямий взаємозв'язок з конкурентоспроможністю) ряду факторів з економічної, соціальної та екологічної груп факторів. Причому вплив цих факторів проявляється у наступному:

1) з «економічної» групи факторів найпотужніший вплив на регіональний розвиток має обсяг реалізованої промислової продукції (табл. 3).

Таблиця 3

Кореляційна матриця впливу показників економічної групи на рівень ВРП / 1 особу в Миколаївській області

	Y	X1	X2	X3	X4	X5
Y	1	-0,14286	-0,88571	0,6	0,942857	1
X1	-0,14286	1	-0,31429	0,257143	0,142857	-0,14286
X2	-0,88571	-0,31429	1	-0,6	-0,94286	-0,88571
X3	0,6	0,257143	-0,6	1	0,771429	0,6
X4	0,942857	0,142857	-0,94286	0,771429	1	0,942857
X5	1	-0,14286	-0,88571	0,6	0,942857	1

Отримана кореляційна матриця (табл. 3) свідчить, що на величину ВРП у розрахунку на 1 особу найбільше впливають наступні фактори: X2 - Індекс споживчих цін, відсотків до грудня попереднього року (сильний вплив за шкалою Чеддока, $0,7 < |r| \leq 0,9$), X4 - Зовнішньоторговельний оборот (сильний вплив) та X5 - Обсяг реалізованої промислової продукції (дуже сильний вплив, $0,9 < |r| \leq 1,0$). Обсяг продукції сільського господарства у постійних цінах (фактор X1), дуже незначно впливає на залежну змінну ($0 < |r| \leq 0,3$). Фактор X3 - Обсяг капітальних інвестицій на 1 особу, становить середній вплив на рівень ВРП ($0,5 < |r| \leq 0,7$).

Найбільш якісною регресійною моделлю оцінювання рівня ВРП у розрахунку на 1 особу за допомогою методу найменших квадратів виявилася модель за фактором X5 (обсяг реалізованої промислової продукції), що має середню помилку апроксимації в 5,21%. Це ступенева модель. У формалізованому вигляді дана модель має наступний вигляд:

$$\hat{y} = x^{1,032380175} + \varepsilon, \quad (1)$$

2) з «соціальної» групи факторів дуже сильний прямий вплив на регіональний розвиток здійснює наявний дохід у розрахунку на 1 особу, потужний опосередкований вплив на регіональний економічний розвиток - зайнятість населення (табл. 4).

Кореляційна матриця, наведена у табл. 4, демонструє, що фактор X7 (наявний дохід населення у розрахунку на 1 особу) має дуже сильний прямий вплив, а фактор X8 (зайнятість населення) - сильний опосередкований вплив на рівень ВРП у розрахунку на 1 особу.

Таблиця 4

Кореляційна матриця впливу показників соціальної групи на рівень ВРП / 1 особу в Миколаївській області

	Y	X6	X7	X8
Y	1	0,67397	0,957926	-0,81289
X6	0,67397	1	0,511054	-0,97798
X7	0,957926	0,511054	1	-0,67219
X8	-0,81289	-0,97798	-0,67219	1

Між прийнятними моделями за фактором X7 (наявний дохід у розрахунку на 1 особу) найліпшою за середньої помилки апроксимації є логарифмічна модель (де дані фактору були перетворені за допомогою натурального логарифму), яка має наступний вигляд:

$$\hat{y} = 0,007976395 + 0,005070004 \ln x + \varepsilon, \quad (2)$$

3) з «екологічної» групи факторів найпотужніший обернений вплив на економічну активність Миколаївської області, мають три фактори: витрати на охорону навколишнього середовища, поточні витрати на охорону навколишнього середовища та викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел викидів (табл. 5).

Таблиця 5

Кореляційна матриця впливу показників екологічної групи на рівень ВРП / 1 особу в Миколаївській області

	Y	X9	X10	X12	X13
Y	1	-0,77142857	-0,8857143	-0,9428571	0,6
X9	-0,77142857	1	0,94285714	0,82857143	-0,14286
X10	-0,88571429	0,942857143	1	0,94285714	-0,25714
X12	-0,94285714	0,828571429	0,94285714	1	-0,48571
X13	0,6	-0,14285714	-0,2571429	-0,4857143	1

За даними кореляційної матриці (табл. 5) видно, що за шкалою Чеддока фактор X13 здійснює середній вплив на рівень залежної змінної. Фактори X9, X10 та X12 здійснюють сильний обернений вплив на Y, тому дані фактори пропонується використовувати при побудові регресійної моделі оцінювання рівня ВРП у розрахунку на 1 особу.

У формалізованому вигляді модель оцінювання рівня ВРП у розрахунку на 1 особу побудована за методом найменших квадратів (для РС1 розрахованою за факторами X9, X10, X12) має наступний вигляд:

$$\hat{y} = 77116,68081 - 28290,63764x + \varepsilon, \quad (3)$$

Отже, у Миколаївській області України в період 2014-2021рр. економічний розвиток регіону залежить від економічних, соціальних та екологічних факторів. Однак, переважання певної галузі в економіці регіону (у цьому випадку, промисловості) має і негативні наслідки для регіонального розвитку. Промисловість регіону має високу енергоємність, що збільшує залежність від зовнішніх постачальників енергії та підвищує витрати виробництва. Промислове виробництво негативно впливає на довкілля, що, як бачимо за проведеного аналізу, вимагає додаткових витрат на його захист. Ми можемо також говорити про нестабільність

економічного розвитку через циклічний характер промислового виробництва. Для досягнення збалансованого економічного розвитку необхідно в новій регіональній політиці створювати умови для розвитку всіх секторів економіки області, враховуючи їхні специфічні характеристики та взаємозв'язки. Зазначені фактори «соціальної» групи відображають економічний добробут регіону. Однак добробут і якість життя залежать не лише від економічних факторів, таких як зайнятість і дохід, а й від так званих «неринкових» вартостей», зокрема, від доступу до освіти та інших гуманітарних послуг, наявності вільного часу, індивідуального відчуття безпеки і справедливості, задоволення від співучасті в діяльності спільноти та спільному прийнятті рішень тощо. Тому комплексне врахування у регіональній політиці всіх аспектів життя населення дозволить створити збалансовану і стійку модель розвитку регіону. Витрати на охорону навколишнього середовища та дотримання екологічних норм можуть збільшити собівартість продукції і знизити конкурентоспроможність підприємств, а для деяких підприємств, особливо малих і середніх, можуть призвести до зменшення прибутків або навіть збитків. Однак, варто зазначити, що у короткостроковій перспективі витрати на охорону довкілля можуть призвести до зниження ВРП у розрахунку на 1 особу, але в довгостроковій перспективі вони можуть сприяти стійкому економічному зростанню та підвищенню якості життя мешканців, що проживають в Миколаївській області. Тому забезпечення місцевого економічного розвитку – це досягнення оптимального балансу між економічними, соціальними та екологічними інтересами.

На основі проведеного аналізу зроблено висновок про неефективність сучасної державної регіональної політики через переважання промисловості в економіці регіону, неврахування усіх соціальних факторів впливу на якість життя населення та екологічні виклики.

Проведений аналіз можна рекомендувати департаментам економічного розвитку для обґрунтування стратегічних рішень на рівні регіону. В перспективі для більш об'єктивної картини та прийняття більш обґрунтованих публічних рішень, варто застосовувати комплексний підхід, поєднуючи методи статистичного прогнозування з експертними оцінками.

У четвертому розділі **«Концепція модернізації державної регіональної політики в контексті забезпечення місцевого економічного розвитку»** розроблено концептуальну модель сучасної державної регіональної політики забезпечення місцевого економічного розвитку, побудовано механізм управління місцевим економічним розвитком в умовах післявоєнної відбудови в Україні та розроблено механізм координації діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з точки зору стратегічного підходу.

У перспективах повоєнного відновлення, забезпечення місцевого економічного розвитку залежить від здатності регіонів розвивати нові види економічної діяльності. Економічна політика держави є відправною точкою для просування ініціатив регіонального розвитку. Диверсифікація регіональної економіки є ключовим елементом цього розвитку, за якого регіон є стійким до зовнішніх викликів (у т.ч. викликів, пов'язаних із повномасштабним військовим вторгненням РФ на територію України), що можуть підірвати довгострокове економічне зростання та покращення

якості життя мешканців. Дослідження, які проведені у попередніх розділах, продемонстрували необхідність модернізації моделі державної регіональної політики на принципах диверсифікації. На основі методів контент-аналізу та порівняльного аналізу, оцінено процеси диверсифікації у 25 регіонах України (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя). Дослідження наявних галузей спеціалізації та майбутніх структурних змін на основі SMART-спеціалізації продемонстрували прагнення українських регіонів до диверсифікованої економіки. Диверсифікована регіональна економіка, на відміну від концентрованої, є менш вразливою до впливу зовнішніх шоків у певних секторах та забезпечує стійкий регіональний розвиток на основі інноваційного підходу.

Рис. 2. Акценти розвитку функціональних типів територій через призму економічної диверсифікації

Для відкриття широких перспектив у цьому напрямі, запропоновано формування розвитку функціональних типів територій України через призму економічної диверсифікації та надано конкретні пропозиції щодо узгоджених зусиль усіх учасників економічного життя у процесі диверсифікації регіонального розвитку (рис. 2).

Підкреслено активну роль держави у цьому процесі як через створення умов для розвитку бізнесу, так і проведення активної промислової політики, яка може формуватися і реалізовуватися за сценаріями: 1) під час воєнного стану; 2) в умовах повоєнного відновлення; 3) в умовах переходу до неоіндустріального суспільства. В таких умовах технологічне оновлення існуючого промислового потенціалу України та швидкий розвиток високотехнічного виробництва є вкрай необхідним.

Проведене дослідження дозволило виокремити структурні блоки функціонального навантаження політики регіонів у забезпеченні місцевого розвитку, які включають: 1) чітке формування конкурентних переваг територій; 2)

ідентифікація галузей, які мають найбільші перспективи для регіону; 3) стратегічне планування диверсифікації регіональної економіки для визначення SMART-спеціалізації регіонів; 4) створення сприятливого інвестиційного клімату та залучення інвестицій; 5) підтримка створення, функціонування та розвитку малого і середнього бізнесу; 6) розвиток людського капіталу через інвестування в освіту та професійну підготовку і перекваліфікацію; 7) співпраця з науковими установами; 8) маркетинг та брендинг регіону, створення його позитивного іміджу. Поєднання розвитку функціональних типів територій та SMART-спеціалізації відкриває широкі перспективи для регіонів.

З метою модернізації державної регіональної політики розроблено концептуальну модель сучасної державної регіональної політики забезпечення місцевого економічного розвитку, що ґрунтується на принципах економічної диверсифікації, інституційно-інноваційному механізмі управління розвитком територій, контекстно-системному та територіальному підходах до забезпечення місцевого економічного розвитку та інституційній структурі, що забезпечує внутрішню цілісність моделі сучасної державної регіональної політики (рис. 3).

В основу рекомендованої концептуальної моделі покладено авторську методологію дослідження, що ґрунтується на комплементарності теоретичних підвалин сучасної державної регіональної політики, окреслених принципах та меті концепції, методах дослідження, підходах та основних блоках забезпечення місцевого економічного розвитку, а також механізмі управління місцевим економічним розвитком. Причому особлива увага приділяється імплементації економічної безпеки, як фундаментального фактору забезпечення повоєнного відновлення територіальних громад та їх подальшого сталого розвитку, у систему стратегічного управління громадою. Запропоновано розглядати економічну безпеку територіальної громади як такий стан рівня життєздатності територіальної громади, що одночасно гарантує виконання місії і цілей її функціонування, сталість розвитку та забезпечення захищеності від внутрішніх і зовнішніх ризиків. При цьому дефініція «економічна безпека територіальної громади» повинна розглядатися в сукупності складових – ресурсно-фінансової, бюджетної, кадрової, інвестиційно-інноваційної - з утворенням конкретної системи в кожній громаді, оскільки територіальні громади мають специфічні відмінності, які обумовлені тісним зв'язком соціально-економічних відносин із природним середовищем даної території.

Оскільки сталий розвиток територіальної громади потребує не лише її ефективного функціонування, але й гарантування економічної безпеки, це дозволяє імплементації забезпечення останньої у систему стратегічного управління громадою (рис. 4).

Розробка державної регіональної політики, яка має стати інноваційною, контекстуальною, системною та ефективною, висуває високі вимоги до інституційної спроможності регіональних та місцевих органів влади, оскільки розробка та реалізація регіональної політики не є суто науковою, нейтральною та безконфліктною діяльністю.

Концептуальна модель сучасної державної регіональної політики забезпечення місцевого економічного розвитку

Рис. 3. Дизайн концептуальної моделі сучасної державної регіональної політики забезпечення місцевого економічного розвитку

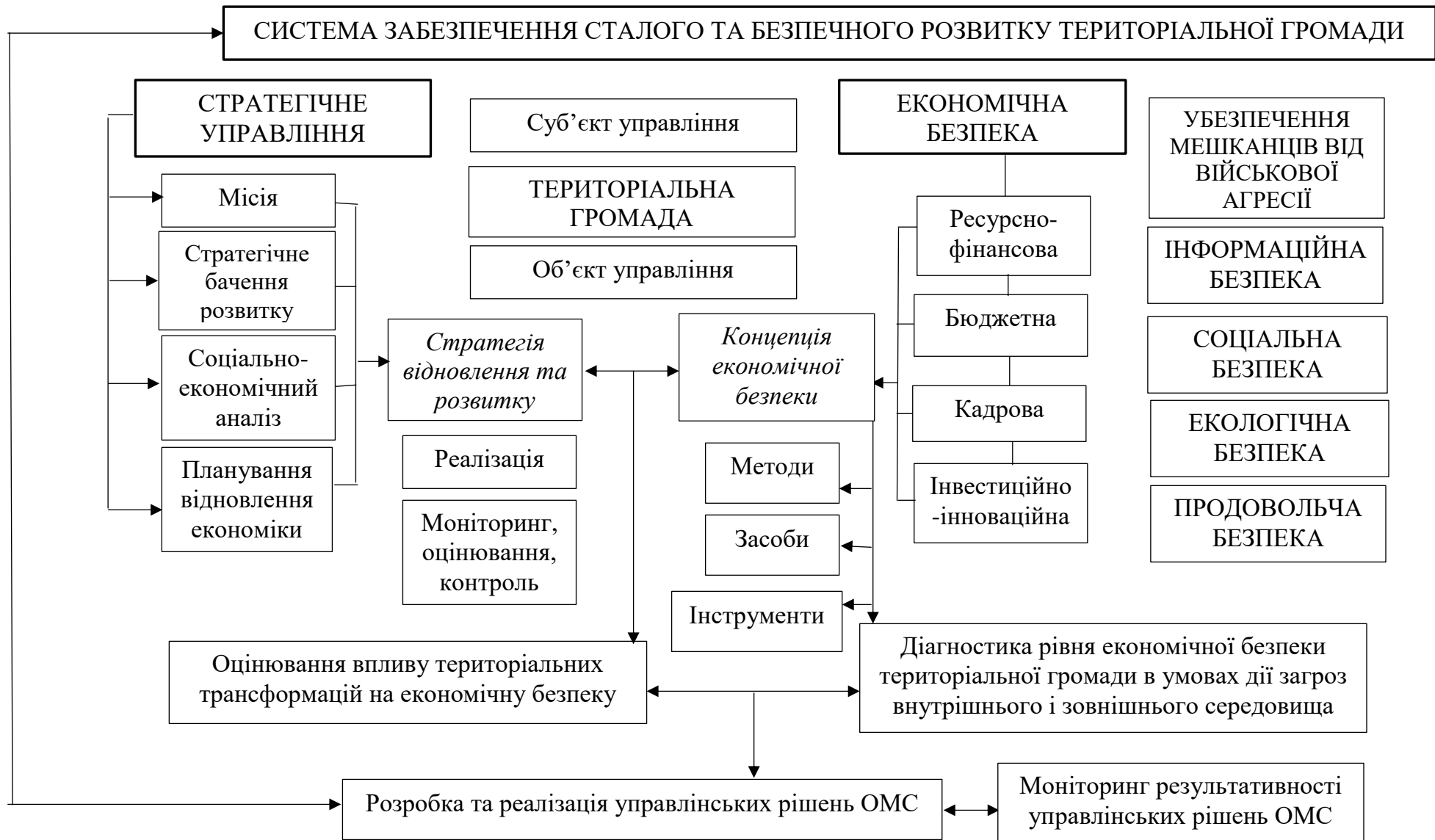

Рис. 4. Економічна безпека територіальної громади в системі забезпечення її сталого та безпечного розвитку

Держава шляхом впровадження державної регіональної політики здійснює регулювання місцевого економічного розвитку, підтримку (стимулювання) місцевого економічного розвитку та забезпечення місцевого економічного розвитку (рис. 5). Забезпечення місцевого економічного розвитку спрямоване на створення умов для зростання економічної активності та задоволення місцевих інтересів. Підтримка спрямована на надання допомоги та стимулів для місцевого економічного розвитку. Спрямованість регулювання місцевого економічного розвитку полягає у встановленні системи законів та правил, які визначають межі допустимої економічної діяльності, нагляд за дотриманням встановлених норм та правил, застосування санкцій за їх порушення, видачу дозволів на здійснення певних видів діяльності, встановлення стандартів якості продукції та послуг. Іншими словами, спрямованість регулювання місцевого економічного розвитку орієнтована на контроль та корекцію негативних явищ, що виникають в процесі розвитку.

Рис. 5. Схема організаційної моделі впровадження державної регіональної політики

Рушійні сили, які безпосередньо піддаються впливу регулювання місцевого економічного розвитку, - це повоєнна відбудова та стратегічне планування. На інші – інновації, інвестиції, дотації та субвенції, державний та міжнародні фонди тощо – більш безпосередньо впливає державна підтримка на місцевому, регіональному, національному та міжнародному рівнях. Рушійними силами забезпечення місцевого економічного розвитку виступають усунення перешкод для сталого розвитку, гарантування захисту прав власності, формування системи економічної безпеки, ефективне використання ресурсів території. Ці функції держави є взаємопов’язаними та перебирають риси одне одного. Однак саме забезпечення місцевого економічного розвитку містить людський капітал, економічне різноманіття та комунікації. Таким чином, вплив на ці рушійні сили потребує багаторівневого врядування, яке гарантує, що розробка регіональної політики не є суто державною функцією.

Для управління місцевим економічним розвитком в умовах післявоєнної відбудови розроблено інституційно-інноваційний механізм (рис. 6). Новим управлінським підходом в процесі його застосування є виконання ролей інститутами різних ієрархічних рівнів, що залучають їх до ефективної реалізації державної

регіональної політики забезпечення місцевого економічного розвитку: на національному рівні – державницька роль, на регіональному рівні – суб’єктна роль, на місцевому рівні – лідерська роль. Саме ці ролі вказують на цінності, відносини, правила, традиції, практики, окремі ініціативи забезпечення місцевого економічного розвитку.

Державницька роль дозволяє зазначеним інститутам національного рівня у післявоєнний період забезпечувати економічне відновлення територій шляхом формування заходів, спрямованих на досягнення таких результатів, як: структурні зміни в регіонах, збільшення інноваційної активності, покращення конкурентоспроможності секторів економіки, підвищення рівня зайнятості населення, сталий розвиток територіальних громад, економічна безпека, задоволеність життям людей, які проживають на території. Оскільки існують територіальні відмінності та неоднорідність економічного розвитку українських регіонів, то усі державні політики так чи інакше мають регіональний вимір. Суб’єктна роль інститутів регіонального рівня виступає як спосіб діалогу та взаємодії між регіонами та центральною владою; як спосіб розв’язання гострих суспільних проблем сьогодення, пов’язаних із безпекою, продовольством, енергетикою, здоров’ям тощо; як спосіб запобігання нелогічності, необ’єктивності, заангажованості шляхом впровадження механізмів моніторингу, оцінки та контролю дій територіальних громад. Лідерська роль, організаційні й особисті здібності щодо місцевого економічного розвитку у місцевому самоврядуванні є важливими факторами, особливо під час підготовки та впровадження регіональної політики забезпечення місцевого економічного розвитку.

Управління місцевим економічним розвитком може мати різні форми, починаючи від залучення в цей процес органів державної та регіональної влади, органів місцевого самоврядування, міжнародних організацій. Запропонований інституційно-інноваційний механізм дозволяє узагальнити організацію, функціональне навантаження та цінності органів влади на усіх ієрархічних рівнях в умовах післявоєнної відбудови.

У зв’язку з цим постала необхідність зробити внесок у більш системне розуміння того, як має координуватися діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування в забезпеченні місцевого економічного розвитку. Для цього запропоновано стратегічний підхід (рис. 7).

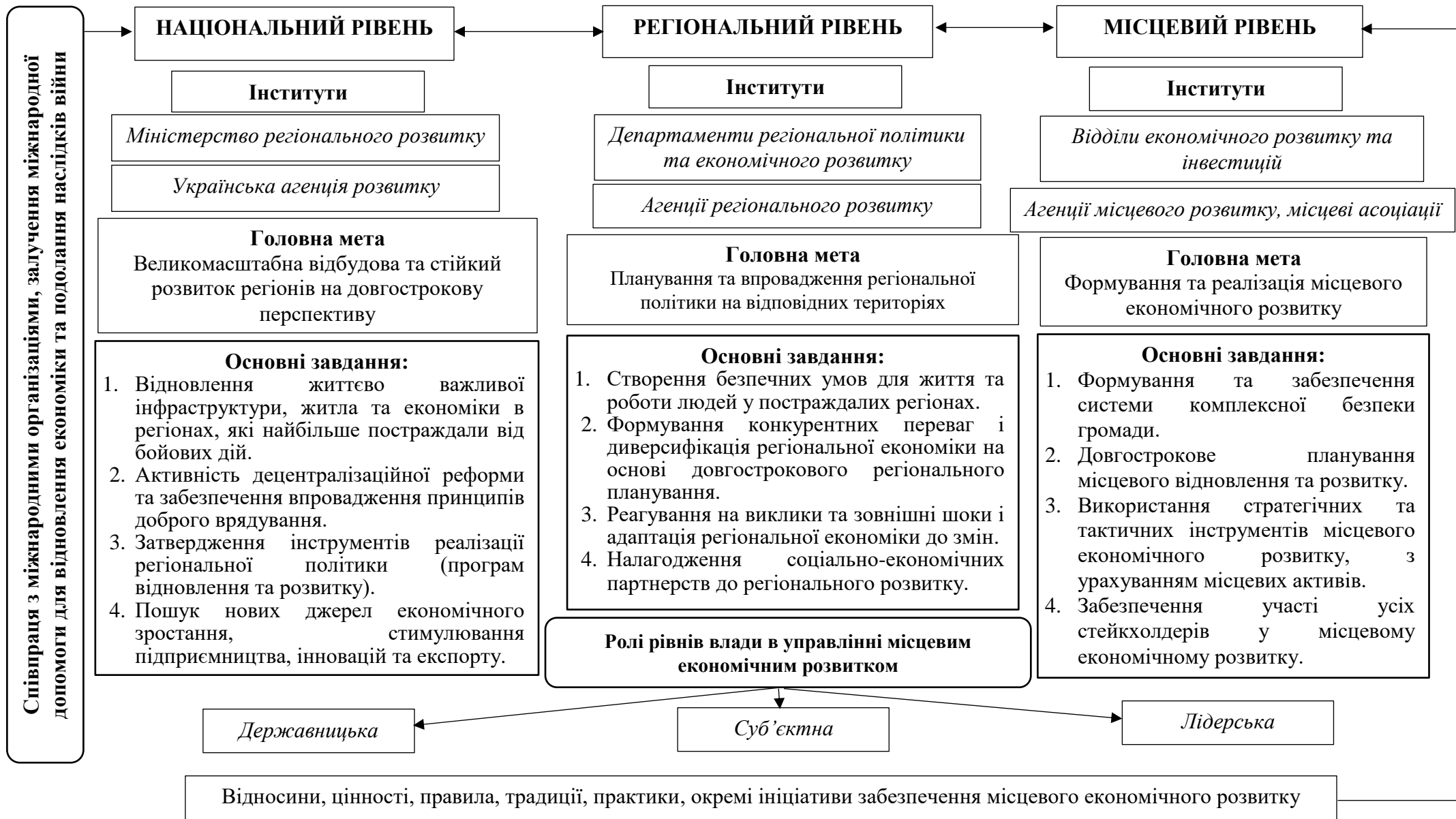

Рис. 6. Інституційно-інноваційний механізм управління місцевим економічним розвитком в умовах післявоєнної відбудови

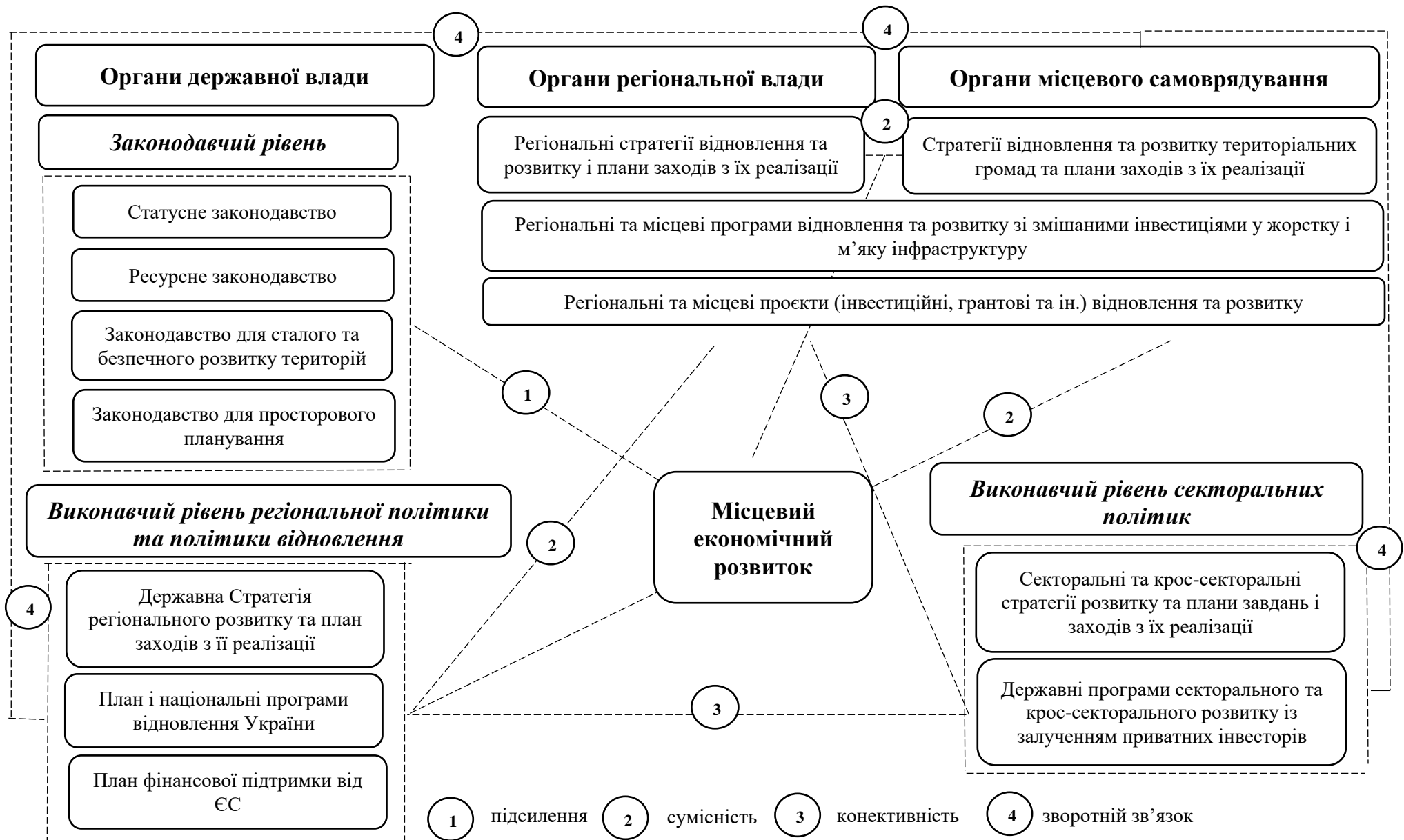

Рис. 7. Стратегічний підхід до координації діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в забезпеченні місцевого економічного розвитку

В роботі наголошено, що ключовим фактором у стратегічному підході є інституційне середовище, на яке спрямований механізм координації політики, а у центр прийняття рішень поставлений місцевий економічний розвиток, який є об'єктом координації. Архітектура управління стратегіями розвитку територій значною мірою спирається на функціонування вертикальних і горизонтальних механізмів координації. Визначено координаційні зв'язки у процесі забезпечення місцевого економічного розвитку, це: підсилення, сумісність, конективність та зворотній зв'язок. Як інструмент горизонтальної координації територіальних і секторальних політик запропоновано спільні програми для вирішення складних проблем та досягнення цілей місцевого економічного розвитку.

У п'ятому розділі **«Інструментарій сучасної державної регіональної політики»** сформовано рекомендації щодо технологій стимулювання місцевого економічного розвитку в контексті державної регіональної політики України, побудовано механізм забезпечення економічного розвитку приморських територій України з метою їх економічного оздоровлення та надано пропозиції щодо забезпечення соціального розвитку територій через систему економічних інструментів.

В контексті сучасної державної регіональної політики забезпечення місцевого економічного розвитку можливе через залучення інвестицій для реалізації інноваційних проєктів. Роль органів державної влади (уряду) як мотиватора інноваційного процесу є фундаментальною через фінансові та/або політичні стимули. До технологій стимулювання місцевого економічного розвитку відносимо: 1) створення сприятливого інноваційного клімату у місцевому контексті. Це передбачає розвиток інноваційної інфраструктури, підтримку наукових досліджень, створення бізнес-інкубаторів та акселераторів. Паралельно зі створенням сприятливого інноваційного клімату, органи місцевого самоврядування можна розглядати як джерела інновацій, які виступають ініціаторами інноваційної діяльності в місті або громаді, фасилітаторами інновацій та каналами передачі знань. Можна сказати, що це зміна підходу до місцевого управління, оскільки це відповідальність за економічну безпеку громади. Як наслідок, необхідним є місцевий контекст, оскільки не можна розглядати інноваційну активність підприємств окремо від середовища, в якому вони знаходяться; 2) залучення різноманітних інвестицій з урахуванням як потреб і можливостей інвесторів, так і потреб, цінностей та місцевих активів громади. Розуміння між потребами, цінностями та місцевими активами громад та потребами і можливостями інвесторів спрямувалося у 2024р. у державну політику управління публічними інвестиціями; 3) підтримку малого та середнього інноваційного бізнесу у міських територіальних громадах. Інноваційні підприємства, в тому числі стартапи, найчастіше створюються в містах або в безпосередній близькості від них. Це пов'язано як з доступом до технічної та соціальної інфраструктури, так і з близькістю до потенційних ринків. Отже, саме міська громада є середовищем, сприятливим для розвитку інноваційного підприємництва. Проте лише існування міста не гарантує виникнення інноваційних бізнесів; 4) співпрацю органів влади з науковими установами та університетами. Роль університетів впливає з традиційної концепції університету як двигуна економічного розвитку, просування знань та інновацій. Університети зазвичай надають таку підтримку як бізнес-навчання, науково-освітні

заходи, доступ до ресурсів і знань університету. Однак наукові установи та університети відіграють обслуговувальну роль для бізнес-сектору та відносно пасивну роль з точки зору управління інноваціями. Цю роль беруть на себе органи регіональної та місцевої влади; 5) smart-спеціалізацію як стратегічний підхід до місцевого економічного розвитку. Наполягаючи на комбінації підходів - «диверсифікація - smart-спеціалізація», - ми впевнені, що їх синтез дозволить створити більш збалансовану стратегію розвитку регіону, а саме: 1) диверсифікація в межах smart-спеціалізації: розширення спектру діяльності в межах обраних пріоритетних галузей; 2) smart-спеціалізація в рамках диверсифікації: визначення пріоритетних напрямків розвитку в нових галузях, які базуються на наявних ресурсах і компетенціях регіону. Визначення оптимального балансу між диверсифікацією, яка забезпечує стійкість, та smart-спеціалізацією, яка дозволяє досягти конкурентних переваг, є одним з найскладніших завдань при розробці стратегії регіонального розвитку.

Пошуки пріоритетних напрямів управління місцевим економічним розвитком у повоєнній перспективі привели до висновків про переосмислення поглядів на неокуповані морські та прибережні простори України. Авторська точка зору полягає у економічно-господарському підході до розвитку приморських територій. Привабливість цих територій, що пов'язана з посиленням господарського засвоєння, викликає необхідність комплексного вивчення потенціальних можливостей даних територій для забезпечення їх сталого розвитку. Тому найбільш вдалою характеристикою економічної значущості приморської території може слугувати морегосподарський потенціал приморської території. Морегосподарський потенціал приморської території ми розглядаємо як сукупну здатність секторів та галузей економіки, які складають морегосподарський комплекс приморського регіону, здійснювати виробничо-економічну діяльність, задовольняти потреби населення та забезпечувати сталий розвиток морської діяльності держави. Із врахуванням правових умов воєнного стану та перспектив повоєнних очікувань, запропоновано вектори модернізації економічного розвитку приморських територій України в контексті сталої «блакитної» економіки ЄС: 1) розробка прозорої рамкової політики; 2) інституційно-інноваційний підхід до управління розвитком приморських територій; 3) економічний розвиток та безпека; 4) місцевий підхід; 5) стимулювання інноваційної екосистеми; 6) інклюзивна «блакитна» економіка; 7) цифрові технології у підтримці ініціатив розвитку прибережних територій; 8) забезпечення захисту і відновлення прибережного і морського середовища; 9) використання культурної та історичної спадщини приморських регіонів; 10) добре демократичне врядування.

Концепція сталої «блакитної» економіки узгоджується з новими економічними можливостями для приморських територій, включаючи не тільки абстрактні знання і бізнес-практики, а й трансформації в управлінні такими територіями. У дослідженні розроблено механізм забезпечення економічного розвитку приморських територій, що передбачає його модернізацію через оновлення цілей розвитку, створення та підтримку екосистеми місцевих суб'єктів «блакитної» економіки, раціональне використання місцевих активів приморських територій, впровадження стратегічних

Рис. 8. Механізм забезпечення економічного розвитку приморських територій

та тактичних інструментів економічного розвитку задля економічного оздоровлення приморських територій України (рис. 8).

Ці перетворення надають широкі можливості для застосування абсолютно нових рішень в економіці: розробку та впровадження нових технологій замкнутого циклу на основі інтеграції виробництва у приморських регіонах; підвищення продуктивності приморських територій; інвестиційну привабливість ефективного використання морських та прибережних ресурсів; розвиток «морської» культури населення.

Наголошуємо, що ініціативи зі сталої «блакитної» економіки в Україні з'явилися, перш за все, на місцевому рівні, стейкхолдерами яких є органи місцевого самоврядування, технологічні бізнес-спільноти, представники наукових кіл та вищої освіти, інноваційні кластери та організації громадянського суспільства.

Наукові дискурси та практики «блакитної» економіки в Україні сприяють стратегіям економічного розвитку та орієнтовані на програми і проекти, що забезпечують використання ресурсів моря з максимальною користю для прибережних територій та мінімальною шкодою для довкілля. Щоб забезпечити зацікавленість громад та ефективно залучення до «блакитної» економіки, управлінські рішення повинні враховувати та вирішувати проблеми спроможності в громадах: інституційної, фінансової та кадрової, а також використовувати економічні важелі для покращення соціального благополуччя мешканців.

Для досягнення належного рівня добробуту населення, покращення соціального благополуччя мешканців місцевих громад, рекомендовано впровадження системи економічних інструментів соціального розвитку територій. До системи належать наступні групи економічних інструментів: 1) публічні інвестиції (фінансування соціальних програм, інвестиції в інфраструктуру, підтримка малого та середнього бізнесу); 2) місцева податкова політика (місцеві пільги для підприємств, які створюють нові робочі місця, зниження податків для малого бізнесу, введення податків на негативні зовнішні ефекти - екологічні податки); 3) кредитно-інвестиційна політика (надання кредитів під низькі відсоткові ставки для розвитку соціальної сфери, залучення соціальних інвестицій в економіку громади); 4) соціальні програми (програми підтримки сімей із дітьми, програми зайнятості населення, програми перекваліфікації та підвищення кваліфікації); 5) соціальне партнерство (співпраця держави, бізнесу та організацій громадянського суспільства - «трисекторна співпраця»); 6) соціальне підприємництво.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження місцевого економічного розвитку в умовах сучасних викликів та державна регіональна політика його забезпечення дали змогу сформулювати наступні висновки та пропозиції:

1. В контексті вдосконалення теоретичних засад запропоновано розглядати місцевий економічний розвиток як процес кількісних та якісних змін на рівні територіальної громади, що забезпечується державною регіональною політикою і реалізується системою місцевого самоврядування з метою досягнення належного рівня добробуту населення та забезпечення економічної безпеки територіальної громади. Причому економіка в «місцевому економічному розвитку» як об'єкті управлінського впливу підкреслює важливість виявлення та використання місцевих

ресурсів та можливостей для створення й розширення бізнесу, підтримки підприємницьких ініціатив, полегшення доступу до ринків та створення клімату, сприятливого для інвестицій та ділової активності.

2. При доповненні і розширенні концепцій забезпечення місцевого економічного розвитку запропоновано дефініцію з точки зору інституційного підходу. Забезпечення місцевого економічного розвитку розглядається нами як система публічно-управлінських дій, заходів і рішень, що спрямовані на створення умов для зростання локальної економічної активності та задоволення місцевих інтересів. Етапи забезпечення місцевого економічного розвитку: 1) визначення цілей і завдань та показників ефективності на основі національних пріоритетів; 2) розробка загальнорегіональних концепцій (уявлень), що використовуються для моделювання масштабу різних комбінацій інструментів державної політики щодо регіонального розвитку; 3) планування (моделювання) цього процесу в громадах з вибором індивідуальних інструментів місцевого економічного розвитку.

3. З метою дослідження механізму забезпечення місцевого економічного розвитку, проведено групування існуючих методологічних підходів, за результатами якого виокремлено базові (гіпотетико-дедуктивний, історичний, діалектичний, соціологічний, системний, інституційний, порівняльний, статистичний, прогностичний, структурно-функціональний, ситуаційний) та модернізовані (програмно-цільовий, синергетичний, ресурсний, управлінсько-логістичний, комплексний, когерентний) методологічні підходи; запропоновано авторську методологію дослідження механізму забезпечення місцевого економічного розвитку – контекстно-системний методологічний підхід, що дозволяє комплексно дослідити місцеву економічну діяльність і діяльність системи публічного управління на рівні конкретних характеристик, та містить наступні методи дослідження для вирішення конкретних завдань забезпечення місцевого економічного розвитку: I - визначення конкретних характеристик місцевого економічного розвитку; II – оцінка спроможності до забезпечення місцевого економічного розвитку. Обидва методи в дослідженні можуть відігравати важливу роль у наданні інформації особам, які приймають рішення в управлінні політикою місцевого економічного розвитку.

4. Шляхом використання теоретико-методологічного обґрунтування та його методів ретроспективної систематизації наукових концепцій, а також інституційного підходу, проаналізовано генезу державної регіональної політики. З точки зору теоретико-методологічного обґрунтування виявлено, що світова академічна спільнота розглядає регіональну політику держави з точки зору теорій регіонального розвитку, і сучасна парадигма регіональної політики має місцевий науковий підхід (контекстно-залежний). З точки зору інституційного підходу, регіональна політика Європейського Союзу дотримується зазначеного місцевого прояву. Новим управлінським підходом у політиці згуртованості ЄС є розвиток місцевого потенціалу та співпраця з партнерами, тобто залучення місцевої влади до реалізації політики згуртованості.

5. В контексті управління економічним розвитком територій, основними науковими підходами є інституційний, кластерний та ресурсний підходи. Причому кожний з підходів управління вимагає активної державної регіональної політики, яка

забезпечуватиме планування, організацію, мотивацію та контроль з метою досягнення місцевого економічного розвитку.

6. У процесі ідентифікації передумов формування, напрямів та завдань державної регіональної політики України виокремлено основні проблеми і виклики, які впливають на формування сучасної вітчизняної регіональної політики. В умовах сучасних викликів фокус державної регіональної політики України зміщується на: формування системи доброго врядування регіональним та місцевим розвитком; стратегування соціально-економічного розвитку громад та територій; забезпечення місцевого економічного розвитку з урахуванням функціональних типів територій; посилення інституційної спроможності регіонального та місцевого рівнів задля ефективного впровадження державної регіональної політики; безпековий пріоритет у відновленні та розвитку територій.

7. Проведений аналіз тенденцій та чинників місцевого економічного розвитку на прикладі територіальних громад Миколаївської області України, з використанням авторської методології контекстно-системного підходу, дав змогу визначити критерії оцінювання кожної місцевої характеристики для вимірювання спроможності до забезпечення місцевого економічного розвитку в громадах області. Відповідно до зазначених 15 характеристик та їхнього оцінювання за наведеними критеріями, сформовано рейтинг територіальних громад за спроможністю до місцевого економічного розвитку. Окрім органів місцевого самоврядування, представників місцевого бізнес-сектору та громадськості, такий аналіз може бути рекомендований регіональним суб'єктам та стейкхолдерам для ухвалення відповідного рішення щодо регіональної політики та подальшого впровадження її через модернізацію планувальних документів регіону.

8. Ідентифіковано протиріччя та дисбаланси, що перешкоджають формуванню ефективної системи інституційного забезпечення управління розвитком територій. Це дослідження спрямоване на переосмислення державної регіональної політики в напрямку місцевого економічного розвитку, за якого можливе забезпечення основи для заповнення інституційних прогалів, вирівнювання дисбалансів, встановлення пріоритетів та розширення масштабів на різні типи українських громад та територій.

9. На основі проведеного аналізу ефективності державної регіональної політики забезпечення місцевого економічного розвитку методами статистичного прогнозування та машинного навчання, зроблено висновок, що регіональний розвиток Миколаївської області України залежить від економічних, соціальних та екологічних факторів. Причому цей вплив є прямим (обсяг реалізованої промислової продукції; наявний дохід у розрахунку на 1 особу), опосередкованим (зайнятість населення) та оберненим (витрати на охорону навколишнього середовища, поточні витрати на охорону навколишнього середовища та викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел викидів). На основі аналізу зроблено висновок про неефективність сучасної регіональної політики через переважання промисловості в економіці регіону, неврахування усіх соціальних факторів впливу на якість життя населення та екологічні виклики.

10. З метою модернізації державної регіональної політики розроблено концептуальну модель сучасної державної регіональної політики забезпечення місцевого економічного розвитку, що ґрунтується на принципах економічної диверсифікації, інституційно-інноваційному механізмі управління розвитком територій, контекстно-системному та територіальному підходах до забезпечення місцевого економічного розвитку та інституційній структурі, що забезпечує внутрішню цілісність моделі сучасної державної регіональної політики. Причому особлива увага приділяється імплементації економічної безпеки, як фундаментального фактору забезпечення повоєнного відновлення територіальних громад та їх подальшого сталого розвитку, у систему стратегічного управління громадою.

11. Для управління місцевим економічним розвитком в умовах післявоєнної відбудови розроблено інституційно-інноваційний механізм. Новим управлінським підходом в процесі його застосування є виконання ролей інститутами різних ієрархічних рівнів, що залучають їх до ефективної реалізації державної регіональної політики забезпечення місцевого економічного розвитку: на національному рівні – державницька роль, на регіональному рівні – суб'єктна роль, на місцевому рівні – лідерська роль. Саме ці ролі вказують на цінності, відносини, правила, традиції, практики, окремі ініціативи забезпечення місцевого економічного розвитку.

12. Для координації діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в забезпеченні місцевого економічного розвитку запропоновано стратегічний підхід. Ключовим фактором у стратегічному підході є інституційне середовище, на яке спрямований механізм координації політики, а у центр прийняття рішень поставлений місцевий економічний розвиток, який є об'єктом координації. Архітектура управління стратегіями розвитку територій значною мірою спирається на функціонування вертикальних і горизонтальних механізмів координації. Визначено координаційні зв'язки у процесі забезпечення місцевого економічного розвитку, це: підсилення, сумісність, конективність та зворотній зв'язок. Як інструмент горизонтальної координації територіальних і секторальних політик запропоновано спільні програми для вирішення складних проблем та досягнення цілей місцевого економічного розвитку.

13. З метою стимулювання місцевого економічного розвитку рекомендовано наступні технології: створення сприятливого інноваційного клімату у місцевому контексті; залучення різноманітних інвестицій з урахуванням як потреб і можливостей інвесторів, так і потреб, цінностей та місцевих активів громади; підтримка малого та середнього інноваційного бізнесу у міських територіальних громадах; співпраця органів влади з науковими установами та університетами; smart-спеціалізація як стратегічний підхід до місцевого економічного розвитку.

14. Пошуки пріоритетних напрямів управління місцевим економічним розвитком у повоєнній перспективі привели до висновків про переосмислення поглядів на неокуповані морські та прибережні простори України. Надано наукову характеристику приморського регіону з точки зору економічно-господарського підходу. Із врахуванням правових умов воєнного стану та перспектив повоєнних очікувань, запропоновано вектори модернізації економічного розвитку приморських

територій України в контексті сталої «блакитної» економіки ЄС. Розроблено механізм забезпечення економічного розвитку приморських територій, що передбачає його модернізацію через оновлення цілей розвитку, створення та підтримку екосистеми місцевих суб'єктів «блакитної» економіки, раціональне використання місцевих активів приморських територій, впровадження стратегічних та тактичних інструментів економічного розвитку задля економічного оздоровлення приморських територій України. Ці перетворення надають широкі можливості для застосування абсолютно нових рішень в економіці: розробку та впровадження нових технологій замкнутого циклу на основі інтеграції виробництва у приморських регіонах; підвищення продуктивності приморських територій; інвестиційну привабливість ефективного використання морських та прибережних ресурсів; розвиток «морської» культури населення.

15. Для досягнення належного рівня добробуту населення, покращення соціального благополуччя мешканців місцевих громад, рекомендовано впровадження системи економічних інструментів соціального розвитку територій. До системи належать наступні групи економічних інструментів: публічні інвестиції; місцева податкова політика; кредитно-інвестиційна політика; соціальні програми; соціальне партнерство; соціальне підприємництво.

Використання розроблених у дисертаційній роботі пропозицій сприятиме модернізації державної регіональної політики України і дасть змогу забезпечити місцевий економічний розвиток вітчизняних громад у перспективі повоєнного відновлення.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, які відображають основні наукові результати дисертації

1. **Волосяк М.В.**, Вдовиченко Л.Ю. Морегосподарський комплекс: проблеми розвитку та регулювання: монографія. Київ: «Центр учбової літератури», 2018. 152с. ISBN 978-617-673-675-3 (6,9 друк. арк., особистий внесок автора: окреслення інституційних та організаційно-економічних засад розвитку морегосподарського комплексу; дослідження світового та вітчизняного досвіду регіонального розвитку приморських територій; діагностика морегосподарського комплексу України; визначення проблем розвитку морегосподарського комплексу в контексті сучасної регіональної політики України – 4 друк. арк.)

2. **Volosiuk M.**, Sirenko I. Комплексна безпека як складова відновлення та розвитку українських громад. *International security studios: managerial, economic, technical, legal, environmental, informative and psychological aspects. International collective monograph. Georgian Aviation University. Tbilisi, Georgia. 2023. 1438p., pp. 1316-1334. ISSN 1512-4916. DOI 10.5281/zenodo.7825520.* (65,4 друк. арк., особистий внесок автора: вступ; сучасні виклики та нові підходи в державній регіональній політиці України; особливості стратегування українських громад в умовах воєнного стану – 0,5 друк. арк.)

3. **Volosiuk M.**, Monastyrskiy G., Sirenko I., Fedenchuk S., Kisilevych V. (2024). The Interaction between Regional Policy and Economic Development. *Economic Affairs*, Vol. 69 (Special Issue), pp. 381-388. DOI: <http://doi.org/10.46852/0424-2513.1.2024.40> URL: <https://ndpublisher.in/admin/issues/EAv69n1z14.pdf> Scopus (0,4

друк. арк., особистий внесок автора: запропоновано концепцію регіональної політики, спрямовану на максимальну ефективну реалізацію природно-ресурсного та соціально-економічного потенціалу регіону шляхом ефективних управлінських рішень – 0,1 друк. арк.)

4. **Volosiuk, M.,** Kharytonov, O., Kotsur, V., Monastyrskiy, G., & Ovsianiuk-Berdadina, O. (2024). Managing economic operations in the face of military and political turmoil: evaluating the public sector's role. *Multidisciplinary Science Journal*, 6, 2024ss0724. <https://doi.org/10.31893/multiscience.2024ss0724> URL: <https://malque.pub/ojs/index.php/msj/article/view/2990> Scopus (0,4 друк. арк., особистий внесок автора: окреслено підходи до управління економікою в умовах військової та політичної кризи – 0,1 друк. арк.)

5. **Volosiuk M.,** Vdovychenko L., Sirenko I. (2022). Maritime clusters as an innovative form of development of coastal regions of Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*. Volume 8. Number 2. 44-50 pages. Riga, Latvia: «Baltija Publishing». DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2022-8-2-44-50>. Web of Science Core Collection (0,3 друк. арк., особистий внесок автора: окреслено етапи формування морегосподарського кластера у приморському регіоні; запропоновано функціональний поділ морегосподарських кластерів – 0,15 друк. арк.)

6. Волосюк М.В. Економічний розвиток прибережних територій в контексті сталої «блакитної» економіки. *Бізнес Інформ*. 2024. №4. С. 54-62. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-4-54-62> (0,41 друк. арк.)

7. **Волосюк М.В.,** Степаненко Т.О., Максимова І.І. Економічні механізми стимулювання зелених інвестицій та підприємництва. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск 60. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-127> (0,41 друк. арк., особистий внесок автора: встановлено основні економічні механізми стимулювання зелених інвестицій та підприємництва: фінансові стимули, регулювання та стандарти в економіці, торговельні механізми викидів, публічні закупівлі, програми підтримки та консультації; визначено, що вплив економічного спаду на викиди парникових газів матиме значні довгострокові наслідки у зв'язку зі специфічними характеристиками відновлення різних секторів економіки після війни – 0,14 друк. арк.)

8. **Волосюк М.В.,** Прокопович Л.Б. Модель прогнозування витрат на інноваційну діяльність у промисловому секторі України. *Бізнес Інформ*. 2023. №5. С. 73–79. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-5-73-79> (0,32 друк. арк., особистий внесок автора: проаналізовано залежність витрат інноваційної діяльності від групи факторів - 0,16 друк. арк.)

9. Монастирський Г.Л., **Волосюк М.В.** Гармонізація соціальних та економічних складових розвитку інфраструктури територіальних громад. *Проблеми економіки*. 2023. №1(55). С.86-95. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2023-1-86-95> (0,45 друк. арк., особистий внесок автора: визначено роль системи охорони здоров'я, освіти, житлово-комунального господарства та сфери культури у місцевому економічному розвитку; досліджено територіальні громади Миколаївської області України в розрізі соціальних та економічних складових розвитку їхньої інфраструктури та його гармонізації із місцевим економічним розвитком; надано рекомендації щодо узгодженості стратегічних напрямів розвитку територіальної

громади та місцевих інфраструктурних підприємств– 0,22 друк. арк.)

10. Волосяк М.В. Концептуалізація забезпечення місцевого економічного розвитку: зарубіжний досвід і можливості його адаптації в Україні. *Бізнес Інформ*. 2022. №12. С.154-163. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-12-154-163> (0,45 друк. арк.)

11. Монастирський Г.Л., **Волосяк М.В.** Диверсифікація державної політики управління місцевим економічним розвитком. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2022. Випуск 2(88). С.22-29. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2022-2-3>. (0,36 друк. арк., особистий внесок автора: проведено ретроспективний аналіз державної регіональної політики України; охарактеризовано сучасні управлінські підходи до територіального розвитку та зроблено висновки щодо запровадження в сучасних реаліях безпекової складової управління місцевим економічним розвитком; представлено модель диверсифікації державної політики управління місцевим економічним розвитком як компроміс між координацією з боку держави та місцевим економічним розвитком, який варто враховувати при відновленні потенціалу території – 0,18 друк. арк.)

12. Монастирський Г., **Волосяк М.** Інституційні дисбаланси моделі управління розвитком території. *Вісник економіки*. 2021. Вип. 4. С. 23–37. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2021.04.023> (0,68 друк. арк., особистий внесок автора: доведено, що децентралізація передусім обумовлена задекларованою державною регіональною політикою, яка визначає масштаби та темпи реформ, і що зв'язок між децентралізацією та розвитком територій є неоднозначним, оскільки в умовах нової державної регіональної політики проблеми інституційного забезпечення управління розвитком територій призводять до протиріч і дисбалансів – 0,34 друк. арк.)

13. **Волосяк М.В.**, Сіренко І.В. Економічна безпека територіальної громади в системі забезпечення її сталого розвитку. *Економіка та держава: науково-практичний журнал*. 2021. № 6. С.105-109. DOI: 10.32702/23066806.2021.6.105 (0,23 друк. арк., особистий внесок автора: надано авторське визначення «економічної безпеки територіальної громади» та запропоновано розглядати її у сукупності складових: ресурсно-фінансової, бюджетної, кадрової та інвестиційно-інноваційної; на основі аналізу концептуальних підходів та специфіки життєдіяльності територіальної громади, охарактеризовано кожну складову економічної безпеки– 0,12 друк. арк.)

14. Вдовиченко Л.Ю., **Волосяк М.В.** Теоретико-методологічні аспекти формування механізму стратегічного управління економічною безпекою підприємства. *Бізнес Інформ*. 2020. №10. С.469–477. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-10-469-477> (0,4 друк. арк., особистий внесок автора: узагальнено поняття економічної безпеки підприємства та системи економічної безпеки підприємства; зазначено методологічні аспекти формування механізму стратегічного управління економічної безпеки підприємства– 0,2 друк. арк.)

15. Волосяк М.В. Реіндустріалізація України як передумова економічного зростання. *Бізнес Інформ*. 2020. №4. С.63-70. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-4-63-70> (0,4 друк. арк.)

16. Філіппова С.В., **Волосяк М.В.** Щодо питання нового етапу реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2019. № 2(8). С.50-58. URL: <https://economics.opu.ua/> DOI: 10.5281/zenodo.3566993 (0,4 друк. арк., особистий внесок автора: досліджено еволюційний шлях добровільного об'єднання територіальних громад; запропоновано при переході до другого етапу децентралізації – формування системи адміністративно-територіального устрою районного рівня – зважити на об'єднання територіальних громад за принципом спроможності – 0,2 друк. арк.)

17. Лі Інін, Захарін С.В., **Волосяк М.В.** Перспективи зростання торгово-економічного співробітництва Китайської Народної Республіки та України в контексті реалізації ініціативи «Один пояс – Один шлях». *Економіка та держава: науково-практичний журнал*. 2018. №5. С.14-16. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/5_2018/5.pdf (0,14 друк. арк., особистий внесок автора: подано оцінку перспектив розширення китайсько-українського торгово-економічного співробітництва. – 0,05 друк. арк.)

18. Лі Інін, Захарін С.В., **Волосяк М.В.** Активізація та підвищення ефективності китайсько-українського інвестиційного співробітництва в контексті реалізації ініціативи «Один пояс – Один шлях». *Бізнес Інформ*. 2018. №1. С.42-47. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-1_0-pages-42_47.pdf (0,32 друк. арк., особистий внесок автора: проаналізовано сучасні тенденції інвестиційного співробітництва між Україною та КНР; описано зміст ініціативи «Один пояс – Один шлях». – 0,11 друк. арк.)

19. Вдовиченко Л.Ю., **Волосяк М.В.** Пропозиції щодо створення в Україні державної інформаційної бази приморських регіонів. *Бізнес Інформ*. 2017. № 6. С. 74-79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2017_6_13 (0,27 друк. арк., особистий внесок автора: визначено інструменти механізму інформаційних відносин суб'єктів регуляторної діяльності у сфері морегосподарювання – 0,14 друк. арк.)

20. Вдовиченко Л.Ю., **Волосяк М.В.** Стан і тенденції розвитку підприємств морегосподарського комплексу (на прикладі Миколаївської області). *Бізнес Інформ*. 2016. №12. С.77-82. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2016-12_0-pages-77_82.pdf (0,27 друк. арк., особистий внесок автора: досліджено сучасний стан функціонування підприємств морегосподарського комплексу та пріоритетні напрями їх інвестиційної діяльності на рівні Миколаївського регіону; запропоновано оперативні цілі, завдання та індикатори реалізації цих заходів для підприємств морегосподарського комплексу на регіональному рівні – 0,15 друк. арк.)

21. Vdovychenko L.Yu., **Volosiuk M.V.** Problems of state regulatory activities in the field of sea farming of Ukraine. *Shipbuilding & Marine Infrastructure*. 2016. № 1-2 (5). 97-107. URL: <https://rep.nuos.edu.ua/server/api/core/bitstreams/00936956-4475-4605-87d7-c54913387a9a/content> (0,5 друк. арк., особистий внесок автора: визначено проблеми існуючого в Україні процесу здійснення регуляторної діяльності у сфері морегосподарювання – 0,2 друк. арк.)

22. **Волосяк М.В.**, Вдовиченко Л.Ю. Функціональна структура морегосподарського комплексу України. *Бізнес Інформ*. 2016. №2. С. 14-20. URL:

<http://jnas.nbuiv.gov.ua/article/UJRN-0000565285> (0,32 друк. арк., особистий внесок автора: розширено зміст поняття морегосподарського комплексу; запропоновано функціональну структуру морегосподарського комплексу України, яка, на відміну від відомих, обумовлює можливість її розширення за рахунок інфраструктур акваторіального та територіального розвитку – 0,2 друк. арк.)

23. **Волосюк М.В.**, Жигалкін Ю.О. Державна політика регіонального розвитку приморських територій. *Наукові праці: науково-методичний журнал*. Вип. 253. Т. 265. Серія «Економіка». Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2015. С.83-87. URL: <http://economy.chdu.edu.ua/article/viewFile/108162/103154> (0,23 друк. арк., особистий внесок автора: систематизовано основні напрями реалізації політики приморських регіонів країн ЄС; представлено перспективи удосконалення державної політики регіонального розвитку приморських територій – 0,18 друк. арк.)

24. Волосюк М.В. Потенціал морегосподарського комплексу – резерв економічного розвитку України. *Збірник наукових праць НУК*. Миколаїв: НУК 2014. №1 (451). С.17-23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnuk_2014_1_5 (0,31 друк.арк.)

25. Волосюк М.В. Напрями вдосконалення нормативно-правового забезпечення інноваційного розвитку агропромислового комплексу України. *Проблеми науки*. 2012. № 12. С.19-23. URL: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/51124/04-Volosiuk.pdf?sequence=1> (0,23 друк. арк.)

26. Скупський Р.М., **Волосюк М.В.** Конкурентоспроможність аграрного сектора економіки як похідна інноваційного розвитку. *Бізнес Інформ*. 2012. № 11. С.150-154. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2012-11_0-pages-150_154.pdf (0,23 друк. арк., особистий внесок автора: розглянуто теоретичні та методологічні положення щодо обґрунтування сутності конкурентних переваг і конкурентоспроможності національного АПК на засадах інноваційного розвитку – 0,11 друк. арк.)

27. **Волосюк М.В.**, Вдовиченко Л.Ю. Шляхи модернізації існуючої моделі державної регуляторної політики в Україні. *Економічний вісник університету: збірник наук. праць*. Переяслав-Хмельницький: Вид-во ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди», 2012. Випуск 18/3. С.59-62. URL: <https://rep.nuos.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6c9aba78-4b9a-4d5f-a654-3394d97d9cf6/content> (0,2 друк. арк., особистий внесок автора: порівняльний аналіз побудови системи місцевого самоврядування України та Польщі – 0,1 друк. арк.)

28. **Волосюк М.В.**, Вдовиченко Л.Ю. Рекомендації щодо вдосконалення регуляторної політики на етапі проведення адміністративної реформи центральних та місцевих органів виконавчої влади. *Економіст*. 2011. №7. С.32-35. URL: <https://eir.nuos.edu.ua/items/52b5343a-1bad-4fe8-ac2a-50fdde623721> (0,2 друк. арк., особистий внесок автора: визначено недоліки існуючої системи розробки, прийняття та контролю результативності регуляторних актів – 0,1 друк. арк.)

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

29. Kharichkov S.K., **Volosiuk M.V.**, Lukianova Yu.O. Innovative trends in management of the development of Ukrainian port infrastructure (section 4.3). Innovative management: theoretical, methodical, and applied grounds / Iliashenko S.M., Strielkowski

W (eds.). Prague: Prague Institute for Qualification Enhancement, 2018. 296p., pp. 151-159. ISBN 978-80-906210-1-5 (13,45 друк. арк., особистий внесок автора: визначення напрямів покращення якості портової інфраструктури України – 0,4 друк. арк.)

30. Волосяк М.В. Інвестиції як інструмент місцевого економічного розвитку: посібник. Миколаїв: ФОП Швець В.М. 2020. 96с. ISBN 978-617-7421-45-9 (4,36 друк. арк.).

31. Волосяк М.В. Інституційно-інноваційний розвиток територій в умовах нової регіональної політики України. *Менеджмент XXI століття: глобалізаційні виклики*: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (16 травня 2024р., м. Полтава). Полтава: ПДАУ. 2024. С.148-152. (0,23 друк. арк.)

32. Волосяк М.В. Перспективи «блакитної» трансформації економіки прибережних територій. *Актуальні проблеми менеджменту та публічного управління в умовах сучасних викликів*: матеріали доповідей V Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (16 травня 2024р., м. Тернопіль). Тернопіль: ЗУНУ. 2024. С.23-25. (0,14 друк. арк.)

33. Волосяк М.В. Формальні та неформальні інститути у забезпеченні економічного розвитку територій. *Актуальні вектори відновлювальної трансформації економіки України*: збірник матеріалів наукових економічних читань. (30 листопада – 01 грудня 2023р., м. Миколаїв). Миколаїв: НУК, 2023. Том 1. С.54-58. URL: https://nuos.edu.ua/wp-content/uploads/2023/11/Thesis_FEM2023_Vol1.pdf (0,23 друк. арк.)

34. Волосяк М.В. Особливості сучасної державної політики регіонального розвитку. *Проблеми управління економічним потенціалом регіонів*: збірник наукових праць Всеукраїнської науково-практичної конференції. Запорізький національний університет. (31 жовтня 2023р., м. Запоріжжя). Запоріжжя: ЗНУ, 2023. С.8-10. (0,14 друк. арк.)

35. Волосяк М.В. Пріоритети державної регіональної політики України в контексті викликів воєнного стану та повоєнної відбудови. *Забезпечення стійкості, ревіталізації та розвитку територій і громад в Україні*: матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю. (4 травня 2023р., м. Дніпро) / за заг. ред. І.А. Чикаренко; Т.В. Маматової. Дніпро: НТУ «Дніпровська політехніка», 2023. С.56-58. URL: <https://palsg.nmu.org.ua/ua/Sci/konf/ConfDUMS-040523.pdf> (0,14 друк. арк.)

36. Волосяк М.В. Особливості стратегування регіонального та місцевого відновлення і розвитку. *Актуальні проблеми менеджменту та публічного управління в умовах сучасних викликів*: матеріали доповідей IV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (04 травня 2023р., м. Тернопіль). Тернопіль: ЗУНУ. 2023. С.30-33. URL: <http://dSPACE.wunu.edu.ua/handle/316497/48083> (0,18 друк. арк.)

37. Волосяк М.В. Трансформація державної регіональної політики управління розвитком громад у контексті викликів воєнного стану та післявоєнної відбудови. *Формування ефективної системи управління та публічного адміністрування в умовах транзитивної економіки*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. (21 вересня 2022р., м. Харків). Харків: ХНУМГ ім. О.М. Бекетова. 2022. С.129-131. (0,14 друк. арк.)

38. Волосюк М.В. Внесок імпакт-інвестування у економічні можливості територіальних громад. *Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти*: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., (9 червня 2022р., Миколаїв-с.Коблеве). Миколаїв: МНАУ. 2022. С.74-77. (0,18 друк. арк.)

39. **Волосюк М.В.**, Богач Ю.А. Локальна комунікаційна політика в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови. *Актуальні проблеми менеджменту та публічного управління в умовах війни та післявоєнної відбудови України*: матеріали доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (31 травня 2022р., м. Тернопіль). Тернопіль: ЗУНУ. 2022. С.86-88. (0,14 друк. арк., особистий внесок автора: запропоновано напрями локальної комунікаційної політики в умовах сучасних викликів – 0,07 друк. арк.)

40. **Волосюк М.В.**, Дудюк О.Л. Ефективні комунікації в системі забезпечення місцевого економічного розвитку. *Актуальні проблеми теорії та практики менеджменту*: матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції (27 травня 2022р., м. Одеса). Одеса: Державний університет «Одеська політехніка». 2022. С.72-73. (0,1 друк. арк., особистий внесок автора: запропоновано напрями комунікативної роботи між ОМС, представниками бізнес-сектору, мешканцями громади – 0,05 друк. арк.)

41. **Волосюк М.В.**, Смородінов І.П. Європейський досвід кластерної організації морегосподарського комплексу. *Інноваційні рішення в економіці, бізнесі, суспільних комунікаціях та міжнародних відносинах*: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. (16 квітня 2021р., м. Дніпро). Дніпро: Університет митної справи та фінансів. 2021. С. 649-651. (0,14 друк. арк., особистий внесок автора: визначено роль морських кластерів в країнах ЄС; розглянуто можливості адаптації зарубіжного досвіду в Україні – 0,07 друк. арк.)

42. Волосюк М.В. Економіка моря в контексті цілей сталого розвитку. *Інновації в суднобудуванні та океанотехніці*: матеріали XI Міжнародної науково-технічної конференції, в 2ч. Ч.2. (24-25 вересня 2020р., м. Миколаїв). Миколаїв: НУК. 2020. С.230-233. (0,18 друк. арк.)

43. Волосюк М.В. Специфіка вітчизняної промисловості в контексті реіндустріалізації України. *Проблеми розвитку регіонів: промислові і економічні аспекти*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої 100-річчю Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (28 травня 2020р., м. Первомайськ). Первомайськ: ПФ НУК. 2020. С.78-81. (0,18 друк. арк.)

44. Волосюк М.В. Роль інноваційно-технологічної складової у забезпеченні економічної безпеки та конкурентоспроможності держави. *Економічна безпека держави та суб'єктів підприємницької діяльності в Україні: проблеми та шляхи вирішення*: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (20-22 травня 2020р., м. Львів) / упоряд. А. М. Штангрет; редкол.: Є.М. Палига, Я.Я. Пушак та ін. Львів: Укр. акад. друкарства, 2020. С.21-24. (0,18 друк. арк.)

45. **Волосюк М.В.**, Богач Ю.А. Роль корпоративної соціальної відповідальності у місцевому економічному розвитку. *Актуальні проблеми менеджменту та публічного управління в умовах інноваційного розвитку економіки*: матеріали доповідей Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з

міжнародною участю (15 травня 2020р., м. Тернопіль) / Відп. за вип.: М.М. Шкільняк. Тернопіль: ТНЕУ. Частина 1. С.30-33. (0,18 друк. арк., особистий внесок автора: розглянуто переваги корпоративної соціальної відповідальності як інструменту сталого розвитку території – 0,09 друк. арк.)

46. Волосюк М.В. Морська економіка: нові виклики та реалії. *Сучасні тенденції розвитку світової економіки: нові виклики та проблеми*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції. (19 квітня 2019р., м. Одеса). Одеса: МГУ, 2019. С.24-27. (0,18 друк. арк.)

47. Вдовиченко Л.Ю., **Волосюк М.В.** Механізм стратегічного управління економічною безпекою підприємства. *Управління системою економічної безпеки: від теорії до практики*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. (19 квітня 2019р., м. Львів). Львів: ЛьвДУВС, 2019. С.19-21. (0,14 друк. арк., особистий внесок автора: визначено принципи механізму стратегічного управління економічною безпекою підприємства – 0,07 друк. арк.)

48. Волосюк М.В. «Маріотизм» як новітня концепція економічного розвитку. *Україна – морська держава: стратегія реалізації економічного потенціалу*: матеріали Всеукраїнських економічних читань з міжнародною участю (13-14 листопада, 2018р., м. Миколаїв). Миколаїв: НУК, 2018р. С.12-13. (0,1 друк. арк.)

49. Волосюк М.В. Морегосподарський потенціал як характеристика конкурентоспроможності приморських територій. *Економічний розвиток: теорія, методологія, управління*: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції. (01-09 листопада 2015р., Будапешт – Прага – Київ). Київ: КНЛУ, 2015р., НДІЕР, 2015р. С.88-92. (0,1 друк. арк.)

50. Волосюк М.В. Регіональний аспект розвитку морегосподарського комплексу. *Економічні проблеми розвитку промисловості регіону*: матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференція, (22-23 травня 2014р., м. Первомайськ). Первомайськ: ППІ НУК, 2014р. С.20-24 (0,1 друк. арк.)